

สวัสดีปีใหม่

สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง

มกราคม 2561 ปีที่ 9 ฉบับที่ 5

วารสารแจกฟรี่

2561

ปีใหม่ ของใคร?

ค้นความหมาย
ในหลากหลายวัฒนธรรม

สวัสดีปีใหม่ มาจากไหน? แต่ใดมา? | เด็กสาวผู้ไม่เคยเหนื่อยล้า | เทศกาลปีใหม่บั้งไฟในบริบทสังคมปัจจุบัน
ปีใหม่ลึซุ เทศกาลแห่งความดีงาม คนคั่นดีกับคน | ใครหายไป? ในกองทุนคั่นลึซุ | เรื่องเล่าในความทรงจำ พิธีกินข้าวใหม่ ออบือชอโคะ
“ฮัลฟีตี้” วันแห่งการเริ่มต้น ในสังคมมุสลิมเชียงใหม่ | ล่ามชุมชนกับการเข้าถึงสิทธิและบริการด้านสุขภาพ

contents | สารบัญ

ปีจอ 1	จันทรคติ	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
1	2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31	

5 เรื่องจากปก

สวัสดีปีใหม่
มาจากไหน?
แต่ใดมา?

8 สนามเด็กเล่น

เด็กสาวผู้ไม่เคยเหนื่อยล้า

10 บทความพิเศษ

เทศกาลปีใหม่ม้ง
ในบริบทสังคมปัจจุบัน

17 เข้า ถึงใจ ใครหายไป? ในกองทุนคืนสิทธิ

20 ยาใจคนชายขอบ เรื่องเล่าในความทรงจำ พิธีกินข้าวใหม่ ออบอชอโคะ

23 ทางที่เปลี่ยน วิถีที่เป็น “ฮัลดิลฟีตริ” วันแห่งการเริ่มต้น ในสังคมมุสลิมเชียงใหม่

27 ฟ้าราบส่งสาร

ลุ่มชุมชนกับ
การเข้าถึงสิทธิ
และบริการ
ด้านสุขภาพ

วารสาร เสียงชนเผ่า

สื่อแนวราบจากชุมชนบนพื้นที่สูง

วารสารราย 4 เดือน

มกราคม 2561 ปีที่ 9 ฉบับที่ 5

บรรณาธิการอำนวยการ วัชรณิศา ตาเปี
บรรณาธิการ ขวัญเยี่ยม จิตอารีย์
กองบรรณาธิการ วัชรณิศา ตาเปี/สุมิตรชัย หัตถสาร/สุพจน์ หล้า
ศาสตรา บุญวิจิตร/ขวัญเยี่ยม จิตอารีย์
รูปแบบ/ศิลปกรรม ดอกไม้ สตูดิโอ

จัดทำโดย

โครงการพัฒนาระบบและบริหารสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 / โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล http.mailgroup@gmail.com
และ wtamee@gmail.com

สนับสนุนโดย

สำนัก 9 สำนักสนับสนุนสุขภาวะประชากรกลุ่มเฉพาะ
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

สนใจรับวารสารหรือเสนอแนะ ได้ที่

โครงการพัฒนาระบบและบริหารสุขภาพชนเผ่าพื้นเมือง
และกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ
มูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.)
76/52 หมู่บ้านคำหยาดฟ้า ต.สุเทพ อ.เมือง
จ.เชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์ 088 2524 790
อีเมล wtamee@gmail.com
และ dokmaistudio@gmail.com

ข่าวจาก
บ.ก.อำนวยการ

ที่จะเล่าให้ฟังในฉบับนี้ ยังคงเป็นเรื่องสืบเนื่อง เรื่องการแก้ไขกฎหมายบัตรทอง ข้อเสนอเชิงนโยบายเรื่องเพิ่มกลุ่มคนไทย (ชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์) ที่กำลังรอพิสูจน์สัญชาติไทยเป็นบุคคลมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขตามพระราชบัญญัติหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในมาตรา 5 และอีกเรื่องคือ การนำเสนอข้อเสนอเชิงนโยบาย เรื่องการเพิ่มกลุ่มที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเข้าสู่กองทุนให้สิทธิ (คืนสิทธิ) ขึ้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขกับกลุ่มเด็กนักเรียนรหัส G และกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล

➡ แก้ไขกฎหมายบัตรทอง ปัจจุบันมีผู้ใช้สิทธิบัตรทองอยู่ราว 49 ล้านคน คิดเป็น 75% ของประชากรไทยทั้งหมด หากเกิดการเปลี่ยนแปลง ประชาชนผู้ใช้บัตรทองย่อมได้รับผลกระทบ แต่จะเป็นไปในด้านใดนั้น ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของร่างกฎหมายที่กำลังนำเสนอ ครม. เพื่อพิจารณาอยู่ ณ ขณะนี้ ซึ่งมี 3 ประเด็นที่กำลังเป็นที่ถกเถียงกัน อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง กล่าวคือ **1.** เรื่อง ปรับ "สัดส่วน" บอร์ด สปสช. **2.** เรื่องแยก "เงินเดือน" บุคลากร และ **3.** ประชาชนต้อง "ร่วมจ่าย" ซึ่งทั้งสามประเด็น ดังกล่าว หาก ครม. มีมติเห็นชอบตามที่กระทรวงสาธารณสุขเสนอ โดยไม่ฟังเสียงคัดค้านของภาคประชาชน ย่อมส่งผลกระทบต่อระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติของประเทศไทย อย่างไรก็ตามการแก้ไขกฎหมายอยู่ในขั้นตอนที่เตรียมนำเสนอ ครม. เพื่อพิจารณา ส่วนภาคประชาชนพยายามเสนอคัดค้านมาโดยตลอด แต่รัฐบาลไม่มีทีท่าว่าจะเปลี่ยนความตั้งใจ

➡ การเพิ่มกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ เข้าสู่ พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ในมาตรา 5 นั้นหลังจากภาคประชาชนเสนอให้คณะกรรมการแก้ไข พ.ร.บ.หลักประกันสุขภาพแล้ว แต่ก็ไม่ผ่านการพิจารณา ด้วยเหตุผลว่า บทบัญญัติเดิมในมาตรา 5 ชัดเจนดีอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องแก้ไขเพิ่มเติม เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านชนกลุ่มน้อยและกลุ่มชาติพันธุ์ จึงได้ผลักดันข้อเสนอเข้าไปถึงที่ประชุมรับฟังความเห็นทั่วไปของ สปสช. และกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้พิจารณาแล้วว่าจะส่งไปให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องพิจารณา (ไม่รู้ว่ามีหน่วยงานที่รับผิดชอบ) อย่างไรก็ตามมูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ (พชช.) ได้หารือกับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่และภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ได้ประชุมหารือกัน เตรียมจะเสนอให้กฤษฎีกาตีความ มาตรา 5 พ.ร.บ. หลักประกันสุขภาพแห่งชาติอีกครั้ง ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นตอนเตรียมการ

➡ ข้อเสนอ นโยบาย เพิ่มกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิเข้าสู่กองทุนคืนสิทธิ ตามมติ ครม. 23 พ.ศ. 2553

เป็นครั้งที่ 3 นั้น ภายหลังจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุข ได้รับปากตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2559 ว่าจะเร่งนำเรื่องเสนอให้รัฐบาลพิจารณาอนุมัติ และเช่นในหนังสือนำเข้าเมื่อวันที่ 23 มกราคม พ.ศ. 2560 จนถึงขณะนี้ก็ยังไม่มีความคืบหน้ามากนัก สิ่งมูลนิธิพัฒนาชนกลุ่มน้อยและชาติพันธุ์ได้พยายามดำเนินการไปคือ เร่งให้กระทรวงสาธารณสุขนำเรื่องคนจีนโพ้นทะเลให้ ครม. พิจารณาโดยเร็ว และประสานงานสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ช่วยทำหนังสือติดตามผลการดำเนินงานไปยังกระทรวงสาธารณสุข ล่าสุดเมื่อวันที่ 8 พ.ย. พ.ศ. 2560 ผอ. กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข รับปากว่าช่วยพูดคุยประสานงาน เลขา รมต.สธ. เพื่อติดตามความก้าวหน้าต่อไป ส่วนกลุ่มเด็กนักเรียนรหัส G นั้น มีการจัดประชุมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อทำข้อมูลเด็ก G หลายครั้ง แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ที่น่าเป็นห่วงคือ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ได้สร้างเงื่อนไขเพิ่มเติม ด้วยการให้อำเภอแต่งตั้งคณะกรรมการ 3 ฝ่าย (สธ. มท. และ ศธ.) ร่วมกันกรองข้อมูลเด็กอีกครั้ง ซึ่งเป็นการสร้างเงื่อนไขที่ไม่จำเป็น ถือเป็นการกีดกัน เลือกปฏิบัติต่อเด็กนักเรียนรหัส G มากทีเดียว ทั้ง 3 ประเด็นดังกล่าว สำคัญมากต่อประชาชนผู้ใช้บัตรทอง และกลุ่มผู้มีปัญหาสถานะและสิทธิ เราจะต้องติดตามความคืบหน้าอย่างใกล้ชิด และเครือข่ายต่างๆ ควรจะต้องร่วมมือกันผลักดันจึงจะเกิดผลสำเร็จได้

วิวัฒน์ ตามี
บรรณาธิการอำนวยการ

บทบรรณาธิการ

ปีเก่าผ่านไป ปีใหม่มาเยือนกันอีกครั้งคราหนึ่งแล้ว ไม่น่าเชื่อว่าวันเวลาจะเคลื่อนผ่านเดือนปีได้รวดเร็ว เช่นนี้ (แม้ว่าจริงๆ แล้วเวลาจะหมุนเท่าเดิมก็ตาม ฮ่าๆ) วารสารเสียงชนเผ่าฉบับนี้ จึงขอทักทายกันด้วย เรื่องวัฒนธรรมปีใหม่ที่น่าสนใจของแต่ละชนเผ่า แต่ก็ยังไม่ทิ้งประเด็นเรื่องสิทธิ สถานะ และระบบบริการ สุขภาพ โดยเฉพาะเรื่องบัตรทอง ที่เราต้องติดตามกันต่อไปด้วยจิตใจที่เข้มแข็ง ยินดีต้อนรับสู่ศักราชใหม่ และขอให้ปีใหม่นี้เป็นปีที่ดีสำหรับทุกๆ ท่านนะคะ

สวัสดีปีใหม่ค่ะ

ขวัญเรียม จิตอารีย์
บรรณาธิการ

สวัสดีปีใหม่ มาจากไหน? แต่ใครมา?

ปีจอ 1

一月 January 2018
二〇一八年 มกราคม 2561
戊戌流年事款大利東西不利北方

December ธันวาคม 十二月 2017 2560 二〇一七年						
SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

February กุมภาพันธ์ 二月 2018 2561 二〇一八年						
SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
					1	2
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28			

อาทิตย์ 星期日 SUN	จันทร์ 星期一 MON	อังคาร 星期二 TUE	พุธ 星期三 WED	พฤหัสบดี 星期四 THU	ศุกร์ 星期五 FRI	เสาร์ 星期六 SAT
	1 十五 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 2	2 十六 แรม 1 ค่ำ เดือน 2	3 十七 แรม 2 ค่ำ เดือน 2	4 十八 แรม 3 ค่ำ เดือน 2	5 十九 แรม 4 ค่ำ เดือน 2	6 二十 แรม 5 ค่ำ เดือน 2
7 廿一 แรม 6 ค่ำ เดือน 2	8 廿二 แรม 7 ค่ำ เดือน 2	9 廿三 แรม 8 ค่ำ เดือน 2	10 廿四 แรม 9 ค่ำ เดือน 2	11 廿五 แรม 10 ค่ำ เดือน 2	12 廿六 แรม 11 ค่ำ เดือน 2	13 廿七 วันเด็กแห่งชาติ 兒童節 แรม 12 ค่ำ เดือน 2
14 廿八 แรม 13 ค่ำ เดือน 2	15 廿九 แรม 14 ค่ำ เดือน 2	16 三十 วันครู 教師節 แรม 15 ค่ำ เดือน 2	17 初一 ขึ้น 1 ค่ำ เดือน 3	18 初二 ขึ้น 2 ค่ำ เดือน 3	19 初三 ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3	20 初四 ขึ้น 4 ค่ำ เดือน 3
21 初五 ขึ้น 5 ค่ำ เดือน 3	22 初六 ขึ้น 6 ค่ำ เดือน 3	23 初七 ขึ้น 7 ค่ำ เดือน 3	24 初八 ขึ้น 8 ค่ำ เดือน 3	25 初九 ขึ้น 9 ค่ำ เดือน 3	26 初十 ขึ้น 10 ค่ำ เดือน 3	27 十一 ขึ้น 11 ค่ำ เดือน 3
28 十二 ขึ้น 12 ค่ำ เดือน 3	29 十三 ขึ้น 13 ค่ำ เดือน 3	30 十四 ขึ้น 14 ค่ำ เดือน 3	31 十五 ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3			นางพญา

เพลงพรปีใหม่

สวัสดีวันปีใหม่พา ให้บรรดาเราท่านรื่นรมย์
ฤกษ์ยามดีเปรมปรีดิ์ชื่นชม ต่างสุขสมนิยมยินดี
ข้าวิงวอนขอพรจากฟ้า ให้บรรดาปวงท่านสุขศรี
โปรดประทานพรโดยปราณี ให้ชาวไทยล้วนมีโชคชัย
ให้บรรดาปวงท่านสุขสันต์ ทุกวันทุกคืน
ชื่นชมให้สมฤทัย
ให้รู้เรื่องในวันปีใหม่ ผอชชาวไทยจงสวัสดิ์
ตลอดปีจงมีสุขใจ ตลอดไปนับแต่บัดนี้
ให้สิ้นทุกข์สุขเกษมเปรมปรีดิ์ สวัสดีวันปีใหม่เทอญ

เพลงพระราชนิพนธ์ลำดับที่ ๑๓ คำร้องโดย พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจักรพันธ์เพ็ญศิริ
บรรเลงครั้งแรกในวันปีใหม่ วันอังคารที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ณ ศาลาเฉลิมไทย

เมื่อเพลงพรปีใหม่มังขึ้น นั้นแสดงว่าปีเก่าได้ผ่านพ้นและเรากำลังก้าวเข้าสู่ปีใหม่ เด็กโตขึ้นพร้อมๆ กับผู้ใหญ่ที่แก่ขึ้นอีกปี “เพลงพรปีใหม่” เพลงพระราชนิพนธ์ของในหลวง ร.9 ซึ่งพระองค์ทรงตั้งใจอวยพรปีใหม่ให้แก่ประชาชน ช่วยเตือนเราถึงการเปลี่ยนผ่านของเวลา ตื่นส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่จะเต็มไปด้วยความคึกคักรื่นเริงสนุกสนาน เสียงไซโยโห่ร้องนับเวลาถอยหลังเตรียมรับศักราชใหม่ ปีใหม่จึงเต็มไปด้วยบรรยากาศที่น่ายินดี เพลงพรปีใหม่ที่คุ้นเคยดังมาจากคลื่นวิทยุและโทรทัศน์ การแลกของขวัญและส่งการ์ดอวยพรปีใหม่ หรือที่เราเรียกติดปากกันว่า ส.ค.ส. อันย่อมาจากคำว่า ส่งความสุข ใครๆ ต่างส่งความสุขให้แก่กัน ทุกคนต่างหวังว่าปีใหม่นี้จะเป็นปีที่ดีกว่าเดิม

ปฏิทินของชาวอินคา

ปฏิทินของชาวอียิปต์

พระสันตปาปาเกรกอรีที่ 13

แล้ววันปีใหม่เริ่มมาจากไหน? ตั้งแต่เมื่อใด? การที่เราจะมีปีใหม่ได้ วันเวลาจะต้องถูกนับผ่านสิ่งที่เรียกว่า ปฏิทิน แต่ละชนชาติต่างก็มีปฏิทินที่แตกต่างกันไปตามตำแหน่งที่ตั้งบนโลก ฤดูกาล องค์ความรู้ และการส่งต่อทางวัฒนธรรม วันปีใหม่จึงมิได้ต้องตรงกันทั้งหมด เช่น วันปีใหม่ของจีน หรือ วันตรุษจีน จะอยู่ในช่วงกลางเดือนมกราคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี ปีใหม่ของชาวอินดูจะอยู่ในช่วงวันที่ 13 หรือ 14 เมษายน เป็นเทศกาลปีใหม่ในอินเดียตะวันตกและศรีลังกา ซึ่งตรงกับเทศกาลสงกรานต์ของไทยและลาวมาติงกานของเมียนมาร์ รวมไปถึงเขมร ชนบางกลุ่มในเวียดนาม และสิบสองปันนา ในมณฑลยูนนานของจีนด้วย คำว่า “สงกรานต์” เป็นคำในภาษาสันสกฤต หมายถึง การก้าวย่าง เปลี่ยนผ่าน สงกรานต์จึงเป็นปีใหม่ที่ประเทศแถบเอเชียอาคเนย์รับมาจากความเชื่อศาสนาพราหมณ์ ดูได้จาก

เทศกาล “โฮลี” (Holi) หรือ “โฮลีปุรณิมา” เป็นเทศกาลศาสนาเพื่อปัดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้หมดไปจากตัวและรับสิ่งดีงามเข้ามาในวันใหม่ อันเป็นความเชื่อจากตำนานชัยชนะของพระคิเวที่ปราบนางอสูรร้ายโฮลิกาให้ไหม้ไปกับไฟ (โฮลีหมายถึงการสิ้นสุดของปีเก่า) เทศกาลนี้มีมายาวนานและถูกถ่ายทอดส่งต่อเป็นวัฒนธรรมใหม่ได้ศรัทธาความเชื่อเดียวกัน

แล้วปีใหม่สากลล่ะ เริ่มเข้ามาตั้งแต่เมื่อใด? หากจะหาคำตอบคงต้องย้อนไปถึงพันกว่าปีก่อนคริสต์ศักราช ชาวบาบิโลเนียเป็นชนชาติแรกที่คิดค้นปฏิทินโดยนับระยะข้างขึ้นข้างแรมของดวงจันทร์ เมื่อครบรอบจะนับเป็นหนึ่งเดือน เมื่อครบ 12 เดือนก็นับให้เป็น 1 ปี แต่เพื่อให้เกิดความติดกับฤดูกาลจะเพิ่มอีก 1 เดือนเป็น 13 เดือน ในทุกๆ 4 ปี ต่อมาปฏิทินก็ได้พัฒนาต่อยอดโดยชาวอียิปต์และชาวเซเมติก เพื่อให้แม่นยำและสัมพันธ์กับฤดูกาลยิ่งขึ้น จนถึงยุคสมัยของพระนางคลีโอพัตรา จูเลียส ซีซาร์ ได้ปรับปรุงปฏิทินให้มี 365 วัน และทุกๆ 4 ปี เดือนที่มี 28 วันจะถูกเพิ่มอีก 1 วัน ให้เป็น 29 วัน ซึ่งก็คือเดือนกุมภาพันธ์ แต่ฤดูกาลก็ยังมาถึงก่อนวันเวลาในปฏิทิน ผ่านยุคสมัยมาอีกยาวนานจนถึงยุคที่ศาสนจักรได้เข้ามามีบทบาท พระสันตปาปาเกรกอรีที่ 13 ได้ปรับปรุงปฏิทินขึ้นใหม่ โดยหักออก 10 วัน และกำหนดให้วันที่ 1 มกราคม เป็นวันเริ่มต้นปี และเรียกปฏิทินฉบับใหม่นี้ว่า “ปฏิทินเกรกอเรียน” ด้วยการขยายอำนาจของศาสนจักร การใช้ปฏิทินเกรกอเรียนจึงแพร่หลายตามไปด้วย และใช้กันมาสืบเนื่องถึงปัจจุบันนี้

สำหรับบ้านเราเดิมทีได้ถือเอาวันแรม 1 ค่ำ เดือนอ้าย (มกราคม) เป็นวันขึ้นปีใหม่ เพราะเริ่มเข้าสู่ฤดูหนาว หลังจากผ่านพ้นความมืดม่นในฤดูฝน มาสู่ฤดูหนาวที่สว่างเจิดจ้า แต่ปีใหม่ก็ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อบ้านเรารับเอาคติความเชื่อของพราหมณ์เข้ามาผสมผสาน จึงเปลี่ยนการนับวันจากสุริยคติเป็นจันทรคติ วันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 จึงกลายมาเป็นวันขึ้นปีใหม่ หรือที่เรียกกันว่า วันสงกรานต์ แต่การนับวันเช่นนี้ทำให้วันขึ้นปีใหม่คลาดเคลื่อน ไม่ตรงกันทุกปี ในหลวง ร.5 จึงกำหนดให้ถือเอาวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 5 พ.ศ. 2432 ซึ่งตรงกับวันที่ 1 เมษายน ให้เป็นวันขึ้นปีใหม่ของไทย เพื่อให้ตรงกันทุกปีเมื่อนับวันทางสุริยคติ เดือนเมษายนจึงกลายเป็นเดือนแรกของปี

ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ได้มีการฟื้นฟู ประเพณีวัฒนธรรม จึงมีการจัดงานขึ้นจริงขึ้นในวันปีใหม่ ในปี พ.ศ.2477 ณ กรุงเทพฯ ก่อนจะแพร่หลายสู่ภูมิภาคต่างๆ ในปี พ.ศ. 2479 ได้มีการจัดงานปีใหม่ขึ้นทุกจังหวัด มีชื่ออย่างเป็นทางการว่า “วันตรุษสงกรานต์”

เทศกาล / ภาพจาก all-world-festivals.blogspot.com

งานตรุษวันของไทยเชื้อสายจีน

อย่าให้เลือดตกยางออกในวันปีใหม่ เชื่อว่าจะทำให้ โชคร้ายไปทั้งปี เป็นต้น

วัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนสะท้อนความคิด ความเชื่อของมนุษย์เราตั้งแต่ครั้งอดีต เราสร้าง นานาวัฒนธรรมเพื่อการดำรงอยู่ เมื่อปีใหม่เวียนมา ถึง วาระแห่งการเริ่มต้นใหม่จึงเหมือนกลับมาอีกครั้ง นับเป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้ทบทวนตัวเองในช่วงปีที่ผ่านมา มองถึงอนาคต และเริ่มทำตามความตั้งใจใหม่อีกครั้งนับตั้งแต่นั้น เช่นปีใหม่ที่จะพร้อมจะเกิดได้ทุกเมื่อ พร้อมปรับเปลี่ยนตามโลกที่หมุน สิ่งใหม่ๆ จะเกิดขึ้นตามมาอย่างแน่นอน

งานปีใหม่เมืองของเชียงใหม่ในอดีต

งานปีใหม่หรือสงกรานต์ของสปป.ลาว

จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2483 วันขึ้นปีใหม่ได้เปลี่ยนแปลงใหม่อีกครั้ง เป็นวันที่ 1 มกราคม ตามแบบสากล เพราะมีความน่าเชื่อถือตามหลักดาราศาสตร์ มีความเป็นสากลที่นานาประเทศนิยมใช้กันมากกว่าสองพันปี และไม่เกี่ยวกับความเชื่อศาสนาใด ทั้งยังต้องตรงกับปีใหม่ดั้งเดิมของไทยที่เริ่มต้นปีในฤดูหนาว ต่อมาในปี พ.ศ. 2490 คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงฟื้นฟูปีใหม่เดิมให้เป็นเทศกาลสงกรานต์ แต่ชาวไทยส่วนใหญ่ยังถือเป็นปีใหม่ไทยมาถึงทุกวันนี้

“ปีใหม่” ได้ปรับเปลี่ยนตัวเองตามยุคสมัยและวิถีชีวิตของผู้คนมาโดยตลอด ก่อเกิดองค์ความรู้และวัฒนธรรมใหม่ๆ บอกถึงบางเรื่องราวในประวัติศาสตร์ เช่น ความเชื่อในการกินอยู่ 12 ลูกในเวลาที่เที่ยงคืน ของคืนส่งท้ายปีเก่าในประเทศสเปน โปรตุเกส เปรู และบราซิล เชื่อกันว่า 12 เดือนต่อจากนี้จะมีแต่ความโชคดี วัฒนธรรมนี้มีที่มาจากสมัยหนึ่งที่มีการเก็บเกี่ยวของได้มาก จนทางราชสำนักต้องนำมาแจกจ่ายให้ประชาชนในวันส่งท้ายปี เพื่อให้กินในวันปีใหม่นั้นเอง ส่วนในฟิลิปปินส์ เด็กๆ ต้องกระโดดโลดเต้นในวันนี้ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตัวโต สูงใหญ่ และแข็งแรง ในประเทศจีนต้องตกแต่งบ้านด้วยสีแดงเพื่อความเป็นสิริมงคล และต้องเก็บของมีคมให้มิดชิด

เด็กสาว ผู้ไม่เคยเหน็ดเหนื่อย

คนเราจะแข็งแกร่งกับการทำงานได้ขนาดไหน? ทำงานหามรุ่งหามค่ำ ทำงานตัวเป็นเกลียว ทำงานอาบเหงื่อต่างน้ำ มีคำพูดมากมายบอกถึงการงานหนัก และงานหนักส่วนใหญ่จะเป็นงานใช้แรงงาน ถ้ามีทางเลือกอื่น ไม่ว่าใครก็อยากได้งานที่สบาย หรือเลือกเป็นคนร่ำรวย ไม่ต้องทำการงานอะไรได้ก็ยิ่งดี แต่ด้วยเงื่อนไขและข้อจำกัดของชีวิตทางเลือกของแต่ละคนจึงไม่ได้มีมากนัก การงานหาเงินจึงไม่ใช่แค่ภาระหน้าที่ของผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กหลายคนจำต้องกลายเป็นคนทำงานด้วยเช่นกัน

ทุกวันหลังจากเลิกเรียน แสงภู (นามสมมติ) เด็กสาววัยสิบหก จะเดินจากโรงเรียนฝั่งนอกคูเมืองด้านแจ้งศรีภูมิ เพื่อกลับห้องเช่า เปลี่ยนเสื้อผ้า และออกไปทำงานร้านสติกที่เปิดตั้งแต่หัวค่ำร้านหนึ่ง เริ่มงานตั้งแต่ 5 โมงเย็น กว่าจะเก็บร้านเสร็จก็ประมาณ 5 ทุ่มครึ่ง เธอกลับหอพักพร้อมกับพี่สาวที่อายุเพิ่งครบยี่สิบเมื่อไม่นานนี้ แสงภูเริ่มทำงานที่ร้านสติกตั้งแต่ 3 ปีที่แล้ว ทันทีที่มาถึงเมืองไทย

แม่แสงภูจะอายุสิบหก แต่เธอก็ยังเรียนอยู่ชั้น ป. 5 เพราะเธอต้องเรียนเขียนอ่านไทยให้ได้ก่อนจะเรียนปรับพื้นฐาน ไม่ต่างจากเด็กนักเรียนชาวไทยใหญ่คนอื่นๆ ในโรงเรียน แต่ละห้องเรียนจะมีทั้งเด็กเล็กและเด็กโตเรียนด้วยกัน บางคนอายุล่วงเลยสิบสองสิบสามปีมาแล้ว แต่ยังต้องเรียนกับรุ่นน้องอายุเจ็ดแปดขวบ ถ้าขยัน เรียนรู้ได้เร็ว ทางโรงเรียนจะเทียบโอนให้ข้ามไปเรียนชั้นต่อไปได้เร็วขึ้น

“โรงเรียนเรา ครูประจำชั้นต้องสอนทุกวิชา ยกเว้นภาษาอังกฤษที่ต้องให้ครูภาษาอังกฤษมาช่วยสอน เด็กในโรงเรียนเป็นไทใหญ่เกือบทั้งหมด ส่วนใหญ่จะขยันตั้งใจเรียน” ครูยา กัลยารัตน์ สุมานนท์ ครูที่สอนตั้งแต่ครั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้วัดป่าเป้า ปี 2552 เล่าถึงการเรียนการสอนของครูทั้ง 12 คน ห้องเรียนเคลื่อนที่วัดป่าเป้าเป็นโรงเรียนสาขาของโรงเรียนชุมชนบ้านบวกครกน้อย เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาล-ชั้นป.6 มีนักเรียน 206 คนเกือบทั้งหมดเป็นนักเรียนรหัส G พวกเขาติดสอยห้อยตามพ่อแม่ที่อพยพเข้ามาทำงาน และหนีภัยสงคราม บางครอบครัวลัดเลาะมาตามตะเข็บชายแดน แม้จะไม่มีความพร้อม แต่พวกเขาจำเป็นต้องอยู่ให้รอด เด็กที่โตพอจะทำงานได้จะต้องทำงานช่วยเหลือครอบครัว เช่นที่แสงภูกำลังทำอยู่

“ทำงานถึงดึก เราเหนื่อยมั๊ย?” แสงภูยัมรับคำถามก่อนจะตอบว่า “ไม่เหนื่อยเลยคะ”

เธอบอกว่าพี่สาวของเธอตอนกลางวันทำงานเป็นแม่บ้าน โรงแรม พอเลิกงานก็ไปทำงานร้านสะดวกซื้อกันต่อ ส่วนพ่อจะขับมอเตอร์ไซด์มาส่งเธอที่โรงเรียนแต่เช้า ก่อนจะไปทำงานก่อสร้างถึงค่ำ แม่จะอยู่ที่ห้องเช่า รับจ้างตัดข้าวพริกที่แม่ค้าจะขนมาส่งเป็นถุงใหญ่ๆ แ่งงานก็ไม่ได้มีตลอด แสงภูยัมมีน้องชายเล็กๆ เรียนชั้นอนุบาลและชั้นป.3 ตอนเย็นพี่สาวคนโตจะขับมอเตอร์ไซด์มารับน้องชายทั้งสอง เพราะยังเล็ก ส่วนเธอโตแล้วเดินกลับเองได้ เสาร์-อาทิตย์ไม่ได้มาเรียนก็ต้องช่วยแม่ทำงาน ห้องเช่าราคา 3,000 บาท กลายมาเป็นบ้านของครอบครัวนี้ ทั้ง 6 ชีวิตดิ้นรนใช้ชีวิตในดินแดนอื่นที่ไม่ใช่บ้าน

“พี่สาวมานีก่อน 2 ปี แล้วกลับไปพาพวกเรามาด้วย พ่อบอกว่าถ้าแก่อีกหน่อยจะกลับบ้านคะ”

บ้านของแสงภูยัมอยู่เมืองด่างยาน หัวเมืองทางเหนือของรัฐฉาน ติดกับเมืองตองจี เมืองหลวงของไทใหญ่ เธอจะได้กลับบ้านอีกครั้งตอนอายุครบสิบแปด เพื่อไปทำบัตรประชาชนพม่า ถึงตอนนั้นเธอคงไม่ใช่เด็กสาวผมเปีย ยิ้มอายๆ เหมือนตอนนี้อีกก็ได้ ครุยาเล่าว่าเด็กหลายคนได้เรียนต่อ เรื่องการศึกษาไม่ค่อยมีปัญหาเท่าเรื่องสุขภาพ แสงภูบอกว่าเธอโชคดี ตั้งแต่มาเมืองไทยไม่เคยเจ็บป่วย มีแต่น้องคนเล็กที่ไม่สบาย ต้องพาไปหาหมอคลินิก พี่สาวเป็นคนจ่ายค่าหมอค่ายา แสงภูได้ค่าจ้างจากร้านสะดวกซื้อ เดือนละ 5,000 บาท เธอให้แม่ 4,000 บาท เก็บไว้ใช้ส่วนตัว 1,000 บาท ที่โรงเรียนมีอาหารกลางวันให้ จึงประหยัดค่าอาหารได้อีก

ครอบครัวของแสงภูเป็นหนึ่งในหลายๆ ครอบครัวที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในบ้านเรา รวมถึงแรงงานเด็ก เพื่อนของแสงภูหลายคนทำงานที่ร้านสะดวกซื้อ โบราณ ร้านอาหาร ร้านขายของ หรือทำงานอื่นๆ ที่พอจะทำได้ บางคนไม่ได้เข้าสู่ระบบการศึกษา สนมเด็กเล่น คือ ที่ทำงาน ห้องเรียน คือ งานที่ต้องเรียนรู้ มีไม่น้อยที่อยู่นอกกะบับ ไม่อาจตรวจสอบได้ แม้จะมีแรงงานบางส่วนกลับประเทศ แต่แรงงานไม่น้อยจากประเทศเพื่อนบ้านจะยังหลงไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง เด็กต้องติดตามพ่อแม่มาโดยมีอาจหลีกเลี่ยงไม่ได้ บางคนเกิดในแผ่นดินใหม่พร้อมกับสถานะของคนไร้รัฐไร้สัญชาติ แต่เด็กทุกคนคือเด็กของโลก มีสิทธิเหนืออาณาเขต

เชื้อชาติ ศาสนาและวัฒนธรรม มีสิทธิในการมีชีวิตรอด สิทธิในการได้รับการพัฒนา สิทธิในการมีส่วนร่วม และสิทธิในการได้รับการปกป้องคุ้มครอง ซึ่งประเทศไทยได้ลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ตั้งแต่ปี 2535 แต่ในความเป็นจริง “สิทธิเด็ก” ยังไม่ได้เป็นจริงทั้งหมด

เรื่องที่น่าเป็นห่วง คือ เด็กและผู้ใหญ่บางคนข้ามแดนมาพร้อมกับโรคติดต่อร้ายแรง ที่หายไปจากบ้านเรานานแล้ว เช่น วัณโรค ไข้เลือดออก มาลาเรีย ไข้กาฬหลังแอ่น และโรคเท้าช้าง เป็นต้น หากไม่ผ่านการคัดกรองหรือฉีดวัคซีนป้องกัน โรคเหล่านี้จะแพร่กระจายได้ เด็กๆ หากอยู่นอกกะบับก็ไม่อาจตรวจสอบได้ นอกจากนี้ยังมีแรงงานเด็กไม่น้อยที่ไม่ได้รับความเป็นธรรม ทั้งเรื่องค่าจ้าง งานที่มีความเสี่ยง การล่วงละเมิดและใช้ความรุนแรง แม้จะไม่มีสัญชาติไทย แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่า พวกเขาเหล่านี้ย่อมร่วมสังคมเดียวกับเรา หากโลกใบที่เขายู่บิดเบี้ยว พวกเขาอาจเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ผิดเพี้ยน ก่อปัญหาให้สังคมเหมือนโรคภัยเรื้อรังยากจะรักษา และผลพวงเช่นนี้เราทุกคนต้องรับมันด้วยกัน

เสียงจ๊อกแจ๊กจ๊องของเด็กๆ ยังดังมาจากแต่ละห้องเรียนอีกสักพักก็จะถึงเวลาเลิกเรียนแล้ว แสงภูจะเดินกลับห้องเช่าและออกไปทำงานเช่นทุกวัน หากเราเห็นเด็กๆ เดินกลับจากโรงเรียน อาจไม่คิดว่าพวกเขาต้องทำงานถึงดึกดื่น และต้องรีบตื่นเข้ามาโรงเรียนอีกครั้ง แสงภูบอกว่าเธอชอบเรียนเลข ตอนนี้อายุยังไม่คิดถึงเรื่องอนาคต อาจเรียนและทำงานไปพร้อมๆ กัน ที่ร้านสะดวกซื้อเธอทำตั้งแต่เตรียมของ เสิร์ฟ จัดจาน เก็บ-ล้างจาน หากรับค่าแรงเป็นวันเธอจะได้วันละ 150 บาท ราคาจ้างตักข้าวโม่งละ 25 บาท เธอบอกว่าไม่เหนื่อย ตอนนี้เธอตื่นน้ำสลัดเป็นแล้วด้วย ทุกวันนี้เธอยังคิดถึงเพื่อนๆ และญาติพี่น้องทางโน้น

“ที่นี่ไม่ใช่บ้านที่หนูเกิด หนูอยากมีร้านอาหารของตัวเองที่บ้านของหนู ที่พม่าคะ”

ความฝันของเด็กสาวจะยังคงอยู่พร้อมกับการเติบโตของเธอหรือไม่ ร้านอาหารที่ฝันถึงจะเกิดขึ้นจริงไหม ไม่มีใครรู้ มีแต่ความฝันเท่านั้นที่จะพาคนเราก้าวเดินไปข้างหน้า ข้ามผ่านอุปสรรคอดทนต่อความเหนื่อยล้า หวังเพียงว่า สักวันฝันนั้นจะเป็นจริง

บทความพิเศษ

เรื่อง/ภาพ : ประสิทธิ์ สุปริชา

เทศกาลปีใหม่ม้ง

ในบริบทสังคมปัจจุบัน

การเฉลิมฉลองในเทศกาลปีใหม่ม้ง ภาษาหม้งคือ “น่อ เจีย” (noj tsiab) แต่ผู้คนมักเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “น่อ เป้ เจ่า” (noj pebcaug) แปลตามศัพท์คือ การกินสามสิบ นั่นคือการทำพิธีกรรมในวันสามสิบ (แรม 15 ค่ำ) หรือบางคนอาจใช้สองคำนี้ควบคู่กัน เทศกาลปีใหม่ม้งเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมของทุกชนเผ่า สำหรับชนเผ่าหม้งแล้ว ปีใหม่เป็นโอกาสที่เด็กและหนุ่มสาวจะได้ร่วมกันเฉลิมฉลองอย่างสนุกสนาน มีเกมและการละเล่นที่หลากหลาย ทั้งยังเป็นโอกาสในการได้พบปะและรู้จักเพื่อนใหม่ที่อาจนำไปสู่การเลือกเป็นคู่ครองในที่สุด แต่สำหรับผู้ใหญ่แล้ว ปีใหม่เป็นช่วงเวลาที่จะต้องประกอบพิธีกรรมสำคัญในรอบปีหลายพิธีกรรมด้วยกัน เป็นเวลาที่จะได้ร่วมกันกินดื่ม และเยี่ยมเยียนพบปะญาติพี่น้อง โดยหยุดภารกิจในไร่นาและอื่นๆ เอาไว้ในช่วงของการเฉลิมฉลองปีใหม่ม้ง บทความนี้จึงต้องการนำเสนอประเด็นวันและระยะเวลาในการจัดงานปีใหม่ม้ง พิธีกรรมสำคัญ การละเล่น และความเปลี่ยนแปลงของปีใหม่ม้งในยุคปัจจุบัน

วันและระยะเวลาในการจัดงานปีใหม่ม้ง

คนหม้งนับวัน เดือนและปีตามแบบชาวจีน คือนับวันตามระบบจันทรคติที่ยึดเอาข้างขึ้นข้างแรมเป็นหลัก ซึ่งเดือน 1 จะเริ่มประมาณช่วงพฤศจิกายนถึงธันวาคม หรือพูดให้เข้าใจง่ายคือวันเพ็ญเดือน 12 ที่คน

ไทยมีประเพณีลอยกระทง หากเดือนนั้นดับก็เริ่มนับเป็นวันขึ้น 1 ค่ำของเดือน 1 เป็นการเริ่มต้นของรอบปีใหม่ แล้วทำไมชาวหม้งในประเทศไทยไม่จัดปีใหม่ในวันดังกล่าว?

สังคมหม้งก็เช่นเดียวกับชนเผ่าอื่นๆ คือวิถีชีวิตของผู้คนส่วนใหญ่ยังคงอยู่บนพื้นฐานของการประกอบอาชีพการเกษตร หากจะยึดเอาตามปฏิทินทางจันทรคติแบบนี้ บางปีเกษตรกรรมยังไม่เสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวและอื่นๆ ในไร่นา จึงยังไม่วางที่จะเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ม้งกัน ดังนั้นช่วงประมาณเกือบสิบปีที่ผ่านมานี้ แคนนำเครือข่ายหมู่บ้านหม้งต่างๆ ทั่วประเทศไทยจึงพยายามรณรงค์และมีมาตรการบังคับให้ชาวหม้งทุกหมู่บ้านในประเทศไทยจัดปีใหม่ให้ตรงกัน คือยึดเอาวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 เป็นหลัก กระนั้นก็ตาม ปัจจุบันยังคงเกิดความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเกี่ยวกับวันปีใหม่ม้ง โดยเฉพาะหมู่บ้านขนาดเล็กและชุมชนหม้งใหม่ในเมือง

สังคมหม้งได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากในระยะเกือบสิบปีที่ผ่านมานี้ คนรุ่นใหม่เริ่มเข้าไปเรียนหนังสือและใช้ชีวิตอยู่ในเมืองมากขึ้น เหลือเพียงคนสูงอายุกับเด็กเล็กอยู่ในหมู่บ้าน สภาวะดังกล่าวส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในวันจัดงานปีใหม่และรูปแบบของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องอย่างน้อยสองด้านด้วยกัน อย่างแรก หมู่บ้านหม้งขนาดเล็กหลายแห่ง

พบว่าพ่อแม่ที่อยู่ที่บ้านทำพิธีกรรมตามประเพณีในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 1 และวันขึ้น 1 ค่ำ เดือน 2 แต่ในส่วนของการละเล่นนั้นไปจัดตอนช่วงส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่สากล คือระหว่างวันที่ 30 ธันวาคม ถึงวันที่ 1 มกราคม เพราะเป็นช่วงที่ลูกหลานสามารถเดินทางกลับเข้ามาร่วมงานในหมู่บ้านได้สะดวกและเป็นจำนวนมาก อย่างที่สองที่มักพบเห็นในทุกวันนี้คือ กลุ่มคนม้งรุ่นใหม่ในเมือง อย่างเชียงใหม่และกรุงเทพฯ มักจัดงานปีใหม่ที่เน้นเฉพาะการพบปะและงานบันเทิง โดยเลือกเอาช่วงวันหยุดที่คนส่วนใหญ่สะดวก ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะเป็นวันเสาร์-อาทิตย์ หรือตามวันที่สามารถหาสถานที่จัดงานได้ เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา กลาง โรงยิมเนเซียม หอประชุมหรือลานกลางแจ้งของสถาบันการศึกษา

ในส่วนของระยะเวลาจัดงาน ตามพิธีกรรมแล้ววันสำคัญคือวันแรม 15 ค่ำ เดือน 2 ต่อด้วยวันปีใหม่ คือขึ้น 1 ค่ำจนถึง 3 ค่ำ แต่ในส่วนของการเฉลิมฉลองนั้นอาจมีเพียง 3 วัน หรือยาวนานถึง 9 วัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ ตรงกับวันเสาร์-อาทิตย์หรือไม่ และยิ่งในยุคปัจจุบันที่มีเรื่องการท่องเที่ยวกับธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยแล้ว ย่อมเป็นการยากที่จะกำหนดจำนวนวันที่แน่นอนให้ทุกหมู่บ้านต้องปฏิบัติตาม

พิธีกรรมสำคัญ

ม้งเป็นชนเผ่าเดียวกัน แต่มีความหลากหลายภายใน อย่างน้อยก็ศาสนาและความเชื่อ ซึ่งทุกวันนี้ส่วนใหญ่ยังนับถือบรรพบุรุษ มีประมาณร้อยละ 10 เปลี่ยนไปนับถือศาสนาคริสต์ นอกนั้นบางตระกูลและบางครอบครัวยังเปลี่ยนไปนับถือศาสนาพุทธตามแบบคนไทย ด้วย ดังนั้นพิธีกรรมในช่วงเทศกาลปีใหม่จึงมีความแตกต่างกันไปตามศาสนา เนื่องจากส่วนใหญ่นับถือบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นความเชื่อที่สัมพันธ์กับพิธีกรรมที่ปฏิบัติกันมายาวนาน ฉะนั้นในที่นี้จะเขียนเฉพาะพิธีกรรมสำคัญที่กลุ่มนับถือบรรพบุรุษเท่านั้น

พิธีอ้วนเงง (ua neeb xa qhua หรือการเข้าทรงส่งทหารเน่ง) คราวเรือนที่มีคนทรง (txiv neeb) ก่อนวันสิ้นปีจะต้องมีพิธีอ้วนเงงหรือเข้าทรงเพื่อส่งวิญญาณของหมู่ที่ในรอบปีที่ผ่านมาได้ใช้ทำพิธีกรรมเพื่อปกป้องขวัญของคนป่วยหรือสมาชิกในครอบครัวที่คนทรงได้ไปทำพิธีให้ ด้วยการเผาางหมูที่สะสมมาทั้งปีเป็นสัญลักษณ์ เพื่อให้หมูเหล่านั้นจะไปเกิดใหม่ ขณะเดียวกันคนทรงก็จะส่งหรือปล่อยให้ทหารเน่งไปฉลองปีใหม่ หลังปีใหม่จึงทำพิธีเพื่อรับทหารเน่งกลับมาช่วยการทำพิธีในรอบปีต่อไป

พิธีฮูปลี (hu plig หรือเรียกขวัญ) ทำในเย็นวันแรม 15 ค่ำ หรือวันส่งท้ายปีเก่า ด้วยการใช้ไข่ไก่และรูป เพื่อเรียกขวัญของสมาชิกในบ้าน ขวัญพืชพรรณธัญญาหาร ขวัญสัตว์เลี้ยง และขวัญเงินขวัญทองให้กลับเข้ามาในบ้านเพื่อเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่

พิธีหลือเจีย (lwm tsiab หรือปัดรังควาน) เฉพาะกลุ่มม้งเตีอะหรือม้งขาว (กลุ่มม้งจิวหรือม้งดำทำตอนเดือนหก) ด้วยการใช้ต้นไม้ที่มีหนาม เชือกที่สานด้วยหญ้าคา และไค้ตัวผู้ แล้วให้สมาชิกในครอบครัวหรือตระกูลเดินวนลอดเชือกและไค้ต้นไม้ ขณะที่หัวหน้าครอบครัวจะท่องบทปิดเป่าสิ่งเลวร้ายออกไป

พิธีเต่งสือก้า (teev xwmkab หรือสักการะผีเรือน) ทำตอนหัวค่ำของคืนวัน 15 ค่ำ ด้วยการไ้ไค้ตัวผู้กับเงินแท่งหรือเงินเหรียญสักการะผีสือก้า ที่แทนด้วยแผ่นกระดาษทองซึ่งติดใหม่เอาไว้ที่ฝาบ้านด้านตรงข้ามกับประตูพิธีกรรม คนม้งเชื่อว่าสือก้าเป็นผีใหญ่ประจำบ้าน นอกจากคุ้มครองสมาชิกแล้วยังช่วยในการทำมาหากินให้ขึ้นด้วย โดยเฉพาะการหาเงินหาทองในรอบปี

พิธีไหลดำ (laig dab หรือการบูชาบรรพบุรุษ) อาหารมื้อเย็นของคืนวันแรม 15 ค่ำ จะต้องฆ่าไค้ตัวหนึ่ง ต้มให้สุก ต้มน้ำเตีอะกับข้าวที่หุงใหม่ แล้วทำพิธีเพื่อเรียกบรรพบุรุษที่ส่งกลับแล้ว ให้มากินดื่ม ทั้งเผากะดาษเงินกระดาษทองให้ นอกจากนั้นแล้วยังสักการะเจ้าที่เจ้าทางในพื้นที่ด้วย ก่อนที่สมาชิกในบ้านจะรับประทานอาหารมื้อเย็นกัน

พิธีเซื่อ เซี่ยวเม้ง (txhawb txhijameej หรือตั้งผีประตู) การเข้า-ออกประตูในรอบปีที่ผ่านมา อาจมีสิ่งที่เป็นมลทินทำให้ธรณีประตูล้มหรือจากไป เข้าของวันขึ้น 1 ค่ำจึงต้องทำพิธีตั้งหรือเรียกกลับเข้ามา

เพื่อเฝ้าประตูและคุ้มครองสมาชิกในบ้าน ด้วยการใช้แผ่นผ้าสีแดงกับ กระดาษ ปักด้วยเหรียญลงบนแผ่นไม้กระดาชเหนือประตูบ้าน ผู้ทำ พิธีใช้เงินแท่งหรือเงินเหรียญกับไก่ตัวผู้โยนจากนอกบ้านเข้ามา เป็น สัญลักษณ์ของความสมบูรณ์พูนสุข

พิธีเปเจีย (pe tsiab หรือดำหัวและไหว้สุสาน) เช้าวันขึ้น 1 ค่ำ มีพิธีดำหัวผู้อาวุโส ด้วยการที่สมาชิกในบ้านหรือในตระกูลนำ อาหาร ขนม และของขวัญไปไหว้ผู้อาวุโสที่บ้าน พร้อมกับขอพรในการ ดำเนินชีวิตในรอบปี เสร็จแล้วเป็นการไปไหว้สุสานของบรรพบุรุษ ด้วยการ นำอาหาร ขนม น้ำและผลไม้ กับกระดาษและรูปเทียนไปประกอบ การทำพิธีกรรม

พิธีไหล่ด้าจั่ว (laig dab ncuav หรือเลี้ยงผีด้วยข้าวปุก) เช้า ของวันขึ้น 3 ค่ำ ต้องทำพิธีเลี้ยงผีบรรพบุรุษและผีเรือน ด้วยการ ใช้ ข้าวปุก กับต้มไก่ที่ใช้สีกการะสีกก้าในคืนวันแรม 15 ค่ำ พิธีนี้เป็นการ บ่งบอกอย่างเป็นทางการว่า เทศกาลปีใหม่จบลงแล้ว (แต่ในความเป็น จริงจะยังคงมีการเล่นที่สนามหรือลานกลางหมู่บ้านต่ออีกหลายวัน ขึ้นกับว่าเป็นหมู่บ้านขนาดเล็กหรือใหญ่)

การละเล่น

การละเล่นแบบดั้งเดิมที่มีความโดดเด่นคือ การโยนลูกช่วง (ผ้าที่เย็บเป็นลูกกลมขนาดเท่าลูกเทนนิส) ระหว่างคู่หนุ่มสาวต่างแซ่ กัน ระหว่างโยนลูกช่วงก็จะเป็นการพูดคุยกันเรื่องสัพเพเหระ ถ้ามได้ เรื่องส่วนตัว หยอกล้อกัน ทั้งยังเป็นการทำกันว่าหากใครรับไม่ได้ก็ต้อง เสียเรื่องระดับให้อีกฝ่ายหนึ่ง แล้วช่วงท้ายของวันจะต้องขับขาน บทเพลงเพื่อเอาเครื่องประดับนั้นคืน ทั้งนี้หากอยู่ในวัยที่จะแต่งงาน แล้วพบคนที่ถูกใจ ความสัมพันธ์จากการโยนลูกช่วงอาจพัฒนาไปสู่ การเป็นคู่รักและแต่งงานกันในที่สุด

การละเล่นอื่นๆ ก็มีในช่วงเทศกาลปีใหม่นี้ด้วย เป็นต้นว่า กลุ่ม ผู้ชายทั้งที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่จะเล่นตีลูกช่วง ตีลูกขนไก่ เป็นต้น ส่วน กลุ่มผู้หญิงนั้นจะไม่ค่อยมีการละเล่นอะไรมากนักในเทศกาลปีใหม่นี้ แต่จะเดินชื่นชมกับผลงานการปักและตัดเย็บเสื้อผ้าชุดใหม่ที่ตัวเอง ทำให้ลูกสาวกับลูกชายเพื่อละเล่นปีใหม่

ปัจจุบันจะเห็นว่าการละเล่นต่างๆ ในเทศกาลปีใหม่มักได้รับ เปลี่ยนไปอย่างมาก ด้วยเพราะกระแสการพัฒนาและระบบทุนนิยมที่ แทรกซึมเข้ามาในทุกอนุของวิถีชีวิตของชาวบ้าน ไม่ว่าหมู่บ้านจะอยู่ห่าง ไกลเมืองมากขนาดไหนก็ตาม

ปีใหม่มั่งในบริบทปัจจุบัน

ช่วงประมาณสิบกว่าปีที่ผ่านมา การพัฒนาที่เข้ามาซึ่งมิติด้าน ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง ยานพาหนะการเดินทาง บทบาทของ หมู่บ้านและอบต. กระแสการท่องเที่ยว ธุรกิจค้าขายในหมู่บ้าน รวมถึง การปรับตัวของชาวบ้านวัยต่างๆ ทำให้ผู้เขียนเริ่มเห็นความเปลี่ยนแปลง เกี่ยวกับปีใหม่มั่งในหลายด้านด้วยกัน กล่าวคือ ด้านแรก องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการจัดงานปีใหม่มากขึ้น แต่เดิมเป็นผู้นำ

ทางจิตวิญญาณ ผู้นำตระกูล กับผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการ ไม่ต้องมีงบประมาณก็สามารถจัดกันเองตามแบบของชาวบ้านได้ แต่ปัจจุบันบางแห่งเริ่มมีกลุ่มนายทุนเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น โดยเฉพาะงานบันเทิงในภาคค่ำที่ถึงกับต้องล้อมผ้าแล้วเก็บเงินค่าผ่านประตู ชาวบ้านต้องเสียเงินจึงจะได้เข้าร่วม

ด้านที่สอง ทุนนิยมหรือระบบผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับการจัดงานปีใหม่มากขึ้น นับตั้งแต่การเปิดให้ชาวบ้านหรือคนภายนอกมาเช่าสถานที่เพื่อขายสินค้าและอาหาร อุปกรณ์การเล่นของเด็ก การเจรจาต่อรองเพื่อของบประมาณมาจัดงาน การจ้างทีมงานผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกมาออกแบบและจัดเวทีกับระบบแสงและเสียง การประกวดธิดาปีใหม่ การเก็บค่าเช่าที่จอดรถ ฯลฯ บางแห่งถึงกับเกิดการแข่งขันแย่งชิงระหว่างกลุ่มต่างๆ ในการเข้ามาจัดงานปีใหม่ มีบริษัทรถยนต์เข้ามาจัดบูทและโชว์รถใหม่ มีการสนับสนุนจากบริษัทธุรกิจด้านเครื่องดื่มเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวเข้ามา เพื่อให้เกิดการสะพัดของเงินรายได้ ฯลฯ

ด้านที่สาม ความอลังการของงานปีใหม่ เกือบจะทุกหมู่บ้านที่มีการเชิญผู้ว่าราชการ นายอำเภอ หรือนายกองคการบริหารส่วนจังหวัด มาเป็นประธานเปิดงาน บางแห่งมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายหมู่บ้านแล้วเวียนกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละปี เพื่อให้งานใหญ่โต ต่อรองงบประมาณได้ กับทั้งเกิดความสุขสนุกสนานแก่ชาวบ้าน เพราะมีคนเข้าร่วมเป็นจำนวนมาก การแต่งกายด้วยชุดที่มีสีสันแปลกๆ กลายเป็นแฟชั่นและเป้าสายตาของคนเข้าร่วมงานปีใหม่

ด้านที่สี่ การจัดงานมีเป้าหมายเพื่อคนอื่นมากกว่าคนในหมู่บ้าน นั่นคือการประชาสัมพันธ์ให้คนภายนอกรับรู้ล่วงหน้า โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวด้วยการทำป้ายไวนิลประชาสัมพันธ์ก่อนถึงวันงาน การจัดขบวนพาเหรดย้อนยุค การแสดงทางวัฒนธรรมบนเวทีเพื่อให้นักท่องเที่ยวถ่ายรูป เป็นต้น

ด้านที่ห้า การละเล่นพื้นบ้านไม่ได้มีความหมายสำหรับชาวบ้านมากนัก หนุ่มสาวเริ่มไม่ยอมโยนลูกช่วง การขับขานบทกลอนหรือทำนองเพลงม้งระหว่างหนุ่มสาวขณะที่โยนลูกช่วงไม่มีอีกแล้ว การตีลูกช่วงและยิงหน้าไม้กลายเป็นการแข่งขันเพื่อรางวัลมากกว่าเพื่อความ

สนุกสนาน ตรงกันข้าม สำหรับหลายหมู่บ้าน ล้อเลียนไม้กลายเป็นเกมการแข่งขันสำหรับนักล่ารางวัลและเน้นการสร้างอัตลักษณ์ของชนเผ่าม้งต่อคนภายนอก

สุดท้าย การใช้เทคโนโลยีการสื่อสารยุคใหม่ในการนำเสนอตัวเองและชุมชน ด้วยการถ่ายภาพเซลฟี่การแต่งกายของตัวเอง หรือภาพกิจกรรมในงานปีใหม่ แล้วโพสต์เข้าไปในไลน์หรือเฟสบุ๊ค เพื่อให้คนอื่นได้เห็นและเกิดความอิจฉา

โดยสรุปแล้ว ปีใหม่ม้งในประเทศไทยมีความหลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัยและท้องถิ่น ที่สำคัญคือบทบาทของภาครัฐ ทุนนิยมและเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น ยิ่งถ้าเป็นปีใหม่ม้งในระดับข้ามชาติด้วยแล้ว ยิ่งมีความแตกต่างและอิทธิพลจากหลากหลายด้านด้วยกัน

แม่-हांนั๊กเงิงเห

ประสิทธิ์ ลิปรีชา

เป็นม้งจากจังหวัดน่าน เรียนจบปริญญาเอกทางด้านมานุษยวิทยาวัฒนธรรมจากมหาวิทยาลัยแห่งรัฐอฮิงตัน เมืองเซแอตเติล สหรัฐอเมริกา ปัจจุบันเป็นอาจารย์อยู่ที่ภาควิชาสังคมศาสตร์กับการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สอนและทำวิจัยเกี่ยวข้องกับการกิจกรรมทางด้านสังคมที่เป็นเรื่องของกลุ่มชาติพันธุ์และคนชายขอบ

เล่า เรื่อง เรา

เรื่อง : สุพจน์ หล้าจ

ภาพ : สุพจน์ หล้าจ/บัณฑิตเรียน จิตอารีย์

ปีใหม่ลีซู

เทศกาลแห่งความดีงาม คนคืนดีกับคน

ลีซู (Lisu) หมายถึง ชนผู้ใฝ่รู้แห่งชีวิต มีความหมายมาจากรากศัพท์ 2 คำ คือคำว่า “ลี” มาจากคำว่า “อีหลี” ซึ่งหมายถึง จารัตประเพณี วัฒนธรรม และวิถีปฏิบัติแห่งชีวิต ส่วนคำที่สอง คือคำว่า “ซู” มีความหมายว่า การศึกษา การเรียนรู้ ทั้งการเรียนรู้ในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ

ลีซู เป็นชนกลุ่มเชื้อสายโล-โล มีต้นกำเนิดมาจากชนผิวดำหรือมองโกลอยด์ จากหลักฐานและคำบอกเล่าจากผู้เฒ่าชาวลีซู ชาวลีซูมีการมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเมื่อปีพ.ศ. 2451 ในปัจจุบันชาวลีซูกระจายกันตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ 9 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ตาก พะเยา ลำปาง สุโขทัย เพชรบูรณ์ และกำแพงเพชร รวมแล้วมีชาวลีซูที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวนประมาณ 60,000 คน

ปีใหม่ของชาวลีซู โดยส่วนใหญ่จะอยู่ช่วงเดียวกับเทศกาลตรุษจีน หรือก่อนหนึ่งเดือน หรือหลังหนึ่งเดือน โดยประเพณีปีใหม่นี้จะเริ่มขึ้นตั้งแต่ในคืน (แรม 14 ค่ำ) เป็นคืนแรก คืนนี้ชาวลีซูจะนำข้าวสาร (ข้าวเหนียว) มาทำพิธีแช่น้ำเพื่อจะดำเป็นข้าว ปึก (ปาปา) ในวันรุ่งขึ้น ในการแช่ข้าวนั้นจะทำโดยหัวหน้าครอบครัว โดยเอาข้าวสาร (ข้าวเหนียว) ตามจำนวนที่ต้องการมาแช่ไว้ในถังหรือกะละมังที่เตรียมไว้ เทน้ำใส่ให้ท่วมข้าวสาร จากนั้นก็จุ่มธูป 2 ดอก และบอกกล่าวแก่เทพเจ้า เพื่อขอบคุณเทพเจ้าที่ได้ประทานผลผลิตข้าวที่ดีมาให้ชาวลีซู ขณะเดียวกันลูกๆ หรือคนในครอบครัวก็จะจุดประทัดเพื่อแจ้งแก่เทพเจ้าให้ทรงรับรู้ถึงการทำพิธีแช่ข้าวนั้น การแช่ข้าวนั้นต้องรอให้ผู้นำทางศาสนา (หมอมืออะ) เป็นผู้ดำเนินการแช่ข้าวของตนเองก่อน จากนั้นก็จะส่งสัญญาณโดยเสียงประทัดให้คนอื่นๆ ในหมู่บ้านได้รับรู้ เพื่อดำเนินการแช่ข้าวต่อจนครบทุกหลังคาเรือน

วันที่สองของปีใหม่ ช่วงเช้าทุกคนจะดำเนินการนั่งข้าวเหนียวที่แช่ไว้เมื่อคืน และคั่วงา ทำให้ละเอียดเพื่อนำมาผสมกับข้าวปึก ในการตำข้าวปึกนั้นจะใช้ครกกระต๊อหรือครกแบบรางคล้ายรางข้าวหมู คนตำจะยืนอยู่สองข้างสลับกันตำ ผู้นำศาสนา (หมอมือพะ) จะเป็นคนตำข้าวปึกก่อนเป็นครกแรก แล้วจะส่งสัญญาณด้วยเสียงประทัดให้ครอบครัวอื่นๆ ในหมู่บ้านทราบ เพื่อดำเนินการตำข้าวปึกต่อไป ในการตำข้าวปึก (ปาปา) นั้นจะรวมกันตำจุดละหลายๆ ครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นผู้ตำ ผู้หญิงจะเป็นผู้ปั่นเป็นลูกกลมแบนขนาดเท่าถ้วยข้าวต้ม หรือขนาดตามต้องการแล้วห่อด้วยใบตองเป็นชั้นๆ ข้าวปึกนี้จะใช้ทำพิธีกรรมในการเซ่นไหว้เทพเจ้า ตำหัวผู้อาวุโสและสำหรับเป็นของฝากแก่ผู้มาเยือน ในการรับประทานนั้นจะต้องทานตอนอุ่นๆ หลังจากตำเสร็จใหม่ๆ ก็จะได้กลิ่นหอมของข้าวที่สุกใหม่ คลุกเคล้ากับกลิ่นงาตำหรือข้าวขาวที่ผสมไว้ด้วยกัน (คิดแล้วชวนให้อยากกิน) แต่ถ้าใครยังไม่อยากกินในขณะนั้น ก็เก็บไว้กินนานๆ ก็ได้ พอเก็บไว้หลายวันข้าวปึกก็จะแห้งและแข็ง เวลาจะกินต้องเอาไปย่างไฟ ข้าวปึกก็จะพองขึ้นมา จะได้กลิ่นหอมอร่อยอย่าบอกใครเสีย บางคนก็กินกับกาแฟ ชา หรือเครื่องดื่มอื่นๆ หรือจะหั่นเป็นชิ้นบางๆ และนำไปทอดจิ้มกับน้ำพริก น้ำตาล หรือนมข้นหวาน แล้วแต่จะชอบก็อร่อยไม่แพ้กัน

การตำข้าวปึกในแต่ละจุดนั้นครอบครัวที่ตำเป็นครกสุดท้าย จะต้องนำอาหารและเหล้ามาเลี้ยงแก่คนที่ช่วยตำข้าวปึก และทำพิธีสวดขอบคุณทุกคนรวมถึงเทพเจ้า จากนั้นจะดำเนินการคว่ำครกกระต๊อหรือครกตำข้าวปึก เพื่อไม่ให้เด็กๆ มาเล่น และเป็นการพักผ่อน และในช่วงบ่ายของวันนี้ หัวหน้าครัวเรือนหรือผู้ชายจะเข้าป่าเพื่อไปตัดต้นปีใหม่อีก

ต้นปีใหม่นี้จะเป็นต้นไม้ต้นเล็กๆ ขนาดลำต้นพอตมมือ สูงประมาณ 2-3 เมตร ลำต้นตรง จะเป็นต้นไม้ประเภทที่ให้ผลผลิตได้ เช่น ลำไย ขนุน มังคุดป่า หรือไม้มงคลอื่นๆ ก็ได้ เช่น ต้นสน โดยจะนำต้นปีใหม่มานำปักไว้ตรงลานหน้าบ้านของตนเองในแนวเดียวกับประตูบ้าน

ช่วงเวลาเย็นของวันนี้ จะเป็นเวลาของลูกหลานชาวลีซูที่ต้องแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน แสดงความกตัญญูต่อบุพการีและผู้สูงอายุ โดยนำน้ำดื่มที่อุ่นๆ ผ้าเช็ดเท้า ผ้าเช็ดมือ กะละมัง ใบโหลชะวะ (ใบของโกฏทั้งเก้า) เป็นใบไม้กลิ่นคล้ายใบเก็กฮวย เพื่อใช้สำหรับเช็ดเท้าและมือ ลูกหลานก็จะเคารพโดยคุกเข่าแล้วเอาน้ำมาล้างเท้า ล้างมือให้ผู้อาวุโส หลังจากนั้นเช็ดให้แห้ง ผู้อาวุโสก็จะให้พรและให้ของขวัญแก่ลูกหลาน ลูกหลานก็จะให้ของขวัญแก่ผู้อาวุโสเป็นการแลกเปลี่ยนกัน เป็นช่วงเวลาที่ผู้อาวุโสแต่ละคนจะปลาบปลื้มดีใจสุดๆ

เมื่อทุกคนมาพร้อมกันที่ศาลเจ้าแล้ว ก็จะมีพิธีสวดโดยหม่อมมื่อพะและผู้อาวุโสประจำหมู่บ้าน หลังพิธีก็จะนำอาหารที่เตรียมไปแลกเปลี่ยนกันกิน ใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ประมาณ 8 โมงเช้าทุกคนจะแยกย้ายกันกลับบ้านของตนเอง ระหว่างทางเข้าบ้านของตนเองแต่ละคนนั้นฝ่ายชายจะส่งเสียงเรียกหมู ไก่ มากินอาหาร พร้อมกันนั้นฝ่ายหญิงก็จะเอาอาหารหมู ไก่ มาเลี้ยงด้วย เป็นการเรียกขวัญสัตว์เลี้ยงไปในตัว

ประมาณ 9.30 น. ทั้งชาย หญิง เด็ก หม่อมสาว ผู้อาวุโสแต่ละคนจะแต่งตัวเต็มยศด้วยชุดประจำเผ่า

แล้วไปดำหัวผู้เฒ่า (หม่อมมื่อพะ) เป็นการขอบคุณหม่อมมื่อพะ ที่ช่วยบำรุงหมู่บ้านให้สงบสุข และหม่อมมื่อพะก็จะให้พรทุกคนในหมู่บ้านมีความสุขสบาย ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บและภัยอันตรายทั้งปวง มีความสามัคคีกัน ขณะเดียวกันจะหว่านเมล็ดพันธุ์พืชต่างๆ ให้กับผู้คนที่มาดำหัว ซึ่งจะนำกลับไปเป็นเมล็ดพันธุ์ต่อไป เมื่อเสร็จพิธีชาวบ้านจะเดินร่ำต่อไปจนค่ำ ผู้เฒ่าคนตรึงจะสลับกันเล่นระหว่างชิง (ซื่อมื่อ) กับแคน (ผู้หลู)

คำคินนี้จะเป็นการเดินร่ำรอบต้นปีใหม่ของแต่ละบ้านอีกครั้งหนึ่ง โดยจะเริ่มที่บ้านหม่อมมื่อพะเป็นหลังแรกและเปลี่ยนไปเรื่อยๆ สำหรับวันนี้เป็นการเดินร่ำเพื่อเป็นสิริมงคลและนำคุณงามความดีเข้าบ้าน ซึ่งจะเดินให้ครบทุกหลังคาเรือนหรือไม่ครบก็ได้ ส่วนที่เหลือจะมาเดินต่อในคืนต่อไปจนครบ

วันที่ 4 ชาวลีซูทั้งหญิงชายก็จะมาเดินร่ำเพื่อทำพิธีดำหัวแก่ผู้นำหมู่บ้าน (ฆว๋ทวี่) เช่นเดียวกันกับดำหัวหม่อมมื่อพะ และวันต่อไป แต่ว่ามีผู้อาวุโสคนใดในหมู่บ้านที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือก็จะไปทำพิธีดำหัวเช่นเดียวกัน ซึ่งอาจจะเป็นผู้ช่วยผู้นำหมู่บ้าน หรือผู้ใดจะประกอบพิธีกรรมเรียกขวัญแล้วเชิญชาวชุมชนไปร่วมงานและร่วมเดินร่ำให้แก่เจ้าบ้าน โดยปกติในการไปดำหัวนั้นเจ้าของบ้านจะต้องประกอบอาหารเลี้ยงอย่างน้อย 1 มื้อ (มื่อเตียง) ตามมารยาท

ในช่วงของเทศกาลปีใหม่นี้จะกำหนดเวลากันประมาณ 3-7 วัน ชาวลีซูเชื่อว่าในช่วงนี้หากครอบครัวใดทำพิธีเรียกขวัญ/แต่งงาน หรืองานมงคลต่างๆ นั้นจะถือว่าเป็นสิริมงคลยิ่ง เป็นเทศกาลแห่งความดีงาม คนคิดดีกับคน เพราะทุกคนจะไม่พูดจาหยาบคาย ไม่ทะเลาะกัน มีแต่การให้อภัยซึ่งกันและกัน ทุกคนจะร้องเพลง เดินร่ำ จะคิดดี พูดดี ทำดี เพื่อความสุขของทุกคน

นอกจากนั้นแล้วในช่วงเดียวกันแต่ละครอบครัวก็จะเอาไข่ไก่มาต้มเพื่อทำพิธีเรียกขวัญให้กับลูกหลานของตน เด็กๆ ก็จะได้ไข่ไปกินคนละฟอง

ในช่วงค่ำของเด็กๆ ก็จะแต่งตัวสวยด้วยชุดประจำเผ่ากันแล้วเพื่อรอเดินร่ำส่งท้ายปีเก่า ประมาณ 1 ทุ่มขบวนลีซูชายหญิง นำด้วยนักดนตรี (เป่าแคน) ก็จะมาเดินร่ำกันที่บ้านหม่อม (หม่อม) เป็นหลังแรกเพื่อแสดงความเคารพนับถือ และขอบคุณที่หนึ่งมี ส่วนสำคัญที่ช่วยให้คนในหมู่บ้านมีความร่มเย็นเป็นสุข โดยการประกอบพิธีกรรมในการเข้าทรงต่างๆ เพื่อหาสาเหตุและแก้ไขอาการเจ็บไข้ได้ป่วยของคนในชุมชน จากนั้นทุกคนก็จะเคลื่อนขบวนไปเดินร่ำที่บ้านหม่อมมื่อพะ (ผู้นำศาสนา) เป็นหลังต่อไป และเคลื่อนไปจนครบทุกหลังคาเรือน การเดินร่ำของคำคินนี้ถือเป็นการเดินร่ำส่งท้ายปีเก่า เพราะฉะนั้นจะต้องเดินร่ำให้ครบทุกครัวเรือน เพื่อเป็นการขับไล่สิ่งไม่ดีออกจากบ้านไป และนำสิ่งที่ดีๆ เข้ามาใหม่ในรุ่งเช้าของวันปีใหม่

วันที่ 3 วันนี้เป็นวันขึ้นปีใหม่ของชาวลีซู ถือเป็นวันแรกของปีใหม่ (อาพูถื่อ) ชาวลีซูจะตื่นแต่เช้าประมาณตี 3 เพื่อทำพิธีตักน้ำ โดยจะนำข้าวปึก 1 แผ่น รูป 2 ดอก เนื้อหมูชิ้นเล็กๆ 1 ชิ้นและอุปกรณ์ในการตักน้ำ (กระบอกไม้ไผ่/น้ำเต้า/ขวดน้ำ/แกลอน) ในพิธีนี้เป็นการตักน้ำเก็บไว้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เป็นน้ำขวดแรกของปีใหม่ เป็นการกล่าวขอบคุณเทพเจ้าแห่งสายน้ำที่ได้ประทานน้ำในการอุปโภคบริโภคให้แก่ชาวลีซู ตลอดปีที่ผ่านมาและต่อไป

หลังจากนั้นประมาณ 5 โมงเช้าแต่ละครอบครัวก็จะเตรียมอาหาร หมู ไก่ ผลไม้ และอื่นๆ เพื่อไปเซ่นไหว้ศาลเจ้าประจำหมู่บ้าน (อาปาโหม่อฮื่อ) ที่ตั้งอยู่เหนือหมู่บ้าน ในพิธีกรรมนี้จะไปได้เฉพาะผู้ชายเท่านั้น (ส่วนผู้หญิงนั้นอยู่บ้านเตรียมอาหารสำหรับสัตว์เลี้ยงไว้)

ใครหายไป? ในกองทุนคืนสิทธิ

"ตามไปค้นหาบุคคลตกหล่นจากกองทุนคืนสิทธิ
ในระบบหลักประกันสุขภาพ อ.แม่สาย จ.เชียงราย"

จากปีเก่าที่ผ่านพ้นไปก็มาถึงโอกาสต้อนรับปีใหม่อีกครั้ง นับเป็นช่วงเวลาที่ผ่านมาอย่างรวดเร็วสำหรับการรอคอยนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่ตัวแทนเครือข่ายชนเผ่าพื้นเมืองได้ยื่นข้อเสนอ ให้มีการขยายกลุ่มบุคคลผู้มีปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิที่ยังไม่มีสิทธิในกองทุนคืนสิทธิในหลักประกันสุขภาพ คือ กลุ่มเด็กนักเรียนกลุ่ม G และกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล เพื่อลดความเหลื่อมล้ำความไม่เท่าเทียมกันในกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าพื้นเมืองในประเทศไทย

วันนี้ผมขอยกพระดำรัสของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงมีพระราชดำรัสต่อคณะรัฐมนตรีที่เข้าเฝ้าฯ ถวายสัตย์ปฏิญาณ เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 ณ วังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ความสำคัญตอนหนึ่งว่า

“...ประชาชนที่อยู่ในประเทศเขามานานแล้ว แต่ก็ไม่ใช่คนไทย คือเขาไม่ถือว่าเป็นคนไทย แท้จริงเขาอยู่และเกิดในเมืองไทย แต่ก็ไม่ได้รับประโยชน์ของความเป็นไทย สิ่งนี้เป็นสิ่งที่จะต้องปฏิบัติเหมือนกัน เพราะว่าถ้าหากว่ามีคนที่อยู่ในเมืองไทย และก็มีค่าน้อยใจมาก ไม่มีใครเอาใจใส่ก็จะทำให้ความมั่นคงของประเทศด้อยไป...”

จากพระราชดำรัสนี้พระองค์ท่านทรงมองเห็นถึงปัญหาของพี่น้องชาติพันธุ์ผู้ด้อยโอกาส อาศัยอยู่ในป่าเขา เป็นผู้ประสบกับปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิ พระองค์ท่านจึงต้องมีโครงการมากมายที่เน้นการพัฒนากลุ่มชาติพันธุ์ให้มีชีวิตที่ดีขึ้น พระองค์ทรงทำงานหนัก เพราะทรงมองเห็น

ถึงความสำคัญของความมั่นคงในชีวิตของมนุษย์ พระองค์ต้องการให้แก้ไขปัญหาคความไร้สัญชาติ แก่ผู้ที่ประสบปัญหาให้มีสถานะบุคคลที่ถูกต้องและเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน อันจะนำไปสู่การมีชีวิตที่มั่นคง ประเทศชาติก็จะมีคามมั่นคงตามไปด้วย เพราะมนุษย์คือทรัพยากรบุคคลที่มีความสำคัญ แต่ในความเป็นจริงแล้วยังมีบุคคลที่ประสบกับปัญหาอีกไม่น้อยที่ยังรอคอยการแก้ไขปัญหา การไม่มีสัญชาติ การเข้าไม่ถึงสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น การเดินทาง การทำงาน การประกอบอาชีพ การเข้าไม่ถึงสิทธิกองทุนคืนสิทธิในหลักประกันสุขภาพ ยิ่งจะทำให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยอย่างชัดเจน

เมื่อต้นเดือนตุลาคม 2560 ผมได้มีโอกาสพาน้องนักศึกษาที่ต้องการค้นหากลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาสถานะบุคคล หรือบุคคลไร้สัญชาติ บุคคลไร้รัฐ และไม่ได้รับสิทธิกองทุนคืนสิทธิในหลักประกันสุขภาพ ในเขต อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่ ผมตัดสินใจพาน้องนักศึกษาเข้าไปในชุมชนบ้านแม่ฮาด (ชุมชนบ้านลาหู่) ซึ่งเป็นหนึ่งในหลายพันชุมชนที่มีปัญหาเหมือนกัน เพื่อตามหาบุคคลตกหล่นจากกองทุนคืนสิทธิในหลักประกันสุขภาพ และไม่มีชื่อในระบอบทะเบียนราษฎร หรือเป็นบุคคลไร้รัฐ การเดินทางลำบากมาก ฝนตก ถนนลื่นจนต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อ ในการเดินทาง เพราะถนนมีความลาดชัน

ในชุมชนบ้านแม่ฮาดแห่งนี้ ตั้งอยู่ที่ความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 900 เมตร อยู่ในเขตการปกครองหมู่ที่ 15 ต.แม่ฮาด อ.แม่ฮาด จ.เชียงใหม่ ชาวบ้านเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาหู่ บ้านแม่ฮาดอยู่ห่างจากตัวอำเภอแม่ฮาด ประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นถนนลาดยาง

10 กิโลเมตร และอีก 15 กิโลเมตรเป็นถนนลูกรัง หมู่บ้านนี้ไม่มีไฟฟ้าใช้ จึงใช้ระบบโซลาร์เซลล์/โซลาร์โฮม ใช้น้ำจากประปาภูเขา มีชาวบ้านอยู่ราว 100 หลังคา ประชากร 427 คน มีบุคคลไร้สัญชาติประมาณ 20 คน และคนไร้รัฐประมาณ 5 คน

เมื่อเราเข้าไปพบผู้นำชุมชน พุดคุยสอบถามแล้วพบว่า ชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่มานานกว่า 35 ปี ปัญหาที่ชาวชุมชนได้บอกกับเรา คือปัญหาการทวงคืนผืนป่าของเจ้าหน้าที่อุทยาน ชาวบ้านถูกขอคืนพื้นที่หลายครอบครัว เกิดปัญหาที่ทำกิน ปัญหาการศึกษาของเด็กๆ ที่ต้องเดินทางไปเรียนไกล ปัญหาสุขภาพ ปัญหาสถานะบุคคล เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกลและการเดินทางยากลำบาก ชาวบ้านจึงต้องพึ่งยาสมุนไพรเป็นหลัก ถ้าอาการหนักต้องเช่ารถเดินทางไปหาหมอที่โรงพยาบาลแม่ฮาด แต่ถ้าไม่มีเงินก็ไม่ได้ไป เมื่ออากาศเปลี่ยนแปลงทำให้ชาวบ้านป่วยด้วยโรคไข้หวัดและระบบทางเดินหายใจกันมากในทุกปี ผมและทีมงานจึงขอผู้นำไปพบกับบุคคลที่มีปัญหาสถานะบุคคลและสิทธิ

เราได้พบกับนายจะลอบ จะสออี อายุ 53 ปี เป็นบุคคลพิการอาศัยอยู่ในบ้านหลังเล็กๆ อยู่คนเดียว ไม่พบเอกสารแสดงตัว ตอนสำรวจชุมชนบนพื้นที่สูงปี พ.ศ. 2542 นั้น ผู้นำและพี่น้องบอกว่าเป็นคนพิการไม่ต้องสำรวจ จึงทำให้ตัวเองไม่มีบัตรใดๆ เลย ขณะที่พี่น้องได้สัญชาติกันหมดแล้ว

เดินต่อไปอีกประมาณ 50 เมตร ก็ถึงบ้าน น.ส.นาก่า จะโตะ ผู้หญิงพิการใบ้ พูดไม่ได้ อายุ 55 ปี ตอนสาวจประชากรในชุมชนในปี พ.ศ. 2542 นั้น ตัวเองไม่ได้รับการสำรวจเพราะเป็นคนพิการใบ้ พูดไม่ได้ คิดกันว่าคนพิการไม่จำเป็นต้องสำรวจ จนป่านนี้ตัวเองจึงยังไม่มีเอกสารแสดงตน ส่วนพี่สาวของเธอได้สัญชาติกันหมดแล้ว

และทีมงานเดินต่อไปยังบ้านหลังหนึ่ง ได้พูดคุยกับเด็กหญิงนามีสี่ จะอื่อ วัย 14 ปี เธอเกิดในชุมชนบ้านแม่แสง แต่ตอนแม่คลอดกลับไม่ได้แจ้งเกิด เพราะฐานะยากจน เดินทางลำบาก ไม่มีคาร์ถ บิดาเป็นคนพิการ ตอนนี้นเด็กหญิงกำลังเรียนอยู่ชั้นป.5 โรงเรียนชุมชนบ้านแม่แสง ด้วยเหตุนี้เธอจึงไม่มีชื่อในระบบทะเบียนราษฎร และกลายเป็นนักเรียนรหัส G

จากนั้นเราเข้าไปในบ้านอีกหลังหนึ่ง ได้พูดคุยกับ น.ส.นาแสงใจ จะแฮ อายุ 15 ปี กำลังเรียนอยู่โรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 30 มีบัตรนักเรียนรหัส G เช่นเดียวกัน เธอเกิดในชุมชนนี้ แต่ไม่ได้แจ้งเกิด เพราะความยากจนและการเดินทางที่ยากลำบาก ตอนนี้พ่อแม่เสียชีวิตหมดแล้ว

การที่เป็นบุคคลไร้รัฐ หรือไม่มีชื่อในระบบการทะเบียนราษฎรที่บุคคลทั้งสี่ได้เผชิญ ส่งผลให้พวกเขาไม่มีสวัสดิการแห่งรัฐใดๆ เลย นอกจาก

เด็กทั้งสองได้มีโอกาสในการศึกษาเท่านั้น แม้จะพิการ แต่คนพิการทั้งสองก็ไม่ได้รับเบี้ยคนพิการ และมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก แร้นแค้น โดยเฉพาะเวลาเจ็บป่วยแม้ความจริงที่ว่า การเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นสัจธรรมของทุกชีวิต แต่ก็มักเกิดขึ้นจากปัญหาการไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสาธารณสุขพื้นฐาน เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วไม่ได้รับการเยียวยารักษา จึงส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิต การเสียชีวิตจากการเจ็บป่วยของกลุ่มพี่น้องชาติพันธุ์ จึงไม่ควรเกิดด้วยเหตุแห่งความแตกต่างของการมีบัตรประชาชน หรือความไร้สัญชาติ ที่ทำให้เกิดความแตกต่างและการเลือกปฏิบัติระหว่างคนไทยและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปัญหาไร้สถานะทางทะเบียน ผมชื่นชมการมีหลักประกันสุขภาพ ถือเป็นนโยบายที่ดีแต่ต้องครอบคลุมประชาชนทุกคนที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย ทั้งที่เป็นคนมีสัญชาติไทยและบุคคลผู้ประสบปัญหาไร้รัฐ ไร้สัญชาติ ปัจจุบันพบว่ายังคงเหลืออีกเพียงจำนวนหนึ่งเท่านั้น ซึ่งก็คือกลุ่มชาติพันธุ์ ชนเผ่าพื้นเมือง ที่ยังอยู่ระหว่างการรับรองสถานะบุคคล ที่ยังไม่อาจขึ้นทะเบียนรับสิทธิ กองทุนคืนสิทธิในระบบหลักประกันสุขภาพ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ ไม่เสมอภาคด้วยระบบประกันสุขภาพของประเทศไทย โดยเฉพาะคนพิการ และเด็กนักเรียนกลุ่ม G รัฐบาลไทยต้องใส่ใจและยุติความเหลื่อมล้ำนี้ให้หมดสิ้น โดยเฉพาะกระทรวงศึกษาต้องเป็นเจ้าภาพในการจัดหาระบบฐานข้อมูลเด็กนักเรียนกลุ่ม G ที่กำลังเรียนในระบบการศึกษา เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนและมีความชัดเจน กระทรวงศึกษาฯ ต้องนำเสนอต่อกระทรวงสาธารณสุข และเชื่อมโยงข้อมูลกับกรมการปกครอง รวมไปถึงกลุ่มคนจีนโพ้นทะเล ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนราษฎร (ท.ร.14) แต่ยังไม่สัญชาติไทย และคนที่ได้รับอนุญาตให้เข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย มีสิทธิอาศัยถาวร (เลขประจำตัวประเภท 3,4,5,8) จำนวน 38,267 คน ต้องให้สิทธิขั้นพื้นฐานด้านสาธารณสุขตามที่กำหนดไว้ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาพ การรักษาพยาบาล การฟื้นฟู และการควบคุมป้องกันโรค แก่กลุ่มคนเหล่านี้เป็นการเร่งด่วน เพื่อเป็นของขวัญต้อนรับปีพ.ศ. 2561 อันจะนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นครับ

ลมหวนกับกลิ่นหอมข้าวใหม่ ชวนให้ระลึกถึงเรื่องราวพิธีกินข้าวใหม่ “ออบือชอโคะ” ของหมู่บ้านทิวอิช ตำบลแม่จัน อำเภอบัวลาย จังหวัดตาก เมื่อนานมาแล้ว งานที่อาศัยแรงกายและพลังความร่วมมือของคนทั้งหมดในหมู่บ้าน

ก่อนถึงวันประกอบพิธีกรรมประมาณสามวัน มีการหาส่วนผสมของตะกะโป้ หรือแกงข้าวเบ๊อะ หนึ่งในอาหารพื้นบ้านของคนปกาเกอญอ มีที่มาจากความยากแค้นของคนสมัยก่อน ซึ่งข้าวไม่พอกินจึงนำผัก พริก และเนื้อสัตว์เท่าที่หาได้มาแกงรวมกัน

เรื่องเก่าในความทรงจำ

พิธีกินข้าวใหม่ ออบือชอโคะ

ทีมชายฉกรรจ์จะเข้าไปหาสัตว์สำคัญที่มีความหมายในพิธี บางชนิดใช้เวลามากกว่าหนึ่งคืนกว่าจะจับได้ เช่น ตุ่นและอื่นซึ่งแทนความขยันขันแข็ง นกคุ้ม แทนการได้รับความคุ้มครอง นอกจากสัตว์หายาก ตะกะโป้ ยังมีส่วนผสมของกุ้ง ปู ปลา หอย ผักกูด หน่อหวายที่แม่บ้านและเยาวชนหญิงหาได้จากรอบหมู่บ้าน การที่ตะกะโป้ มีส่วนผสมจากของบนบกและในน้ำหลายชนิดเป็นสัญลักษณ์ว่าข้าวใหม่ที่เก็บเกี่ยวได้ในปีนี้ สามารถกินได้ร่วมกับข้าวทุกชนิดโดยไม่แสลง

หนึ่งวันก่อนวันงาน คนทั้งหมู่บ้านจัดสรรหน้าที่กัน ชายหนุ่มที่มีพลังกำลังพากันตัดไม้ไผ่ ตระเตรียมลานพิธีกรรม ซึ่งประกอบด้วยเสาสำหรับส่งนกโกปีก่า ลานรวมข้าว และผลผลิตจากไร่ที่ล้อมด้วยไม้ไผ่สาน ประดับประดาด้วยดอกไม้สีแดงและสีเหลือง “พอก่อพอบอ” เครื่องเล่นพื้นบ้าน อาทิ บันไดลิง เสาอาบนํ้ามัน เวทีมวยทะเล ราวแขวนของเพื่อยิงธนู

กลุ่มพ่อบ้านจัดการกับหมูขนาดใหญ่สองตัว ให้เป็นอาหารกินร่วมกันในงานพิธี เยาวชนส่วนหนึ่งรับอาสาตำข้าวเหนียวที่นึ่งสุกแล้วกับงาและถั่วลิสง เพื่อทำ “มาโตปี” หรือข้าวคลุกงาเป็นขนมสำหรับพิธีกรรม

เยาวชนส่วนใหญ่รวมตัวกันที่ลำห้วยใสสะอาดหน้าหมู่บ้าน เพื่อรอกข้าวเหนียวที่ทุกหลังคาเรือนนำมารวมกันลงในกระบอกลไม้ไผ่พร้อมกับมะพร้าวขูดและน้ำเปล่า จากนั้นจะลำเลียงไปให้กลุ่มที่รับหน้าที่ก่อไฟเผาจนได้ข้าวหلامหลายร้อยกระบอกล

ช่วงเย็นจนถึงค่ำ ชาวบ้านทยอยนำข้าวเปลือก ฟัก แดง ของตนมารวมกันที่ลานพิธี พร้อมมีการละเล่นพื้นบ้าน เช่น แข่งขันไต่บันไดลิง ปีนเสาทานํ้ามัน ประลองธนู มีการแสดงรำตง แสดงละคร และเชิญผู้อาวุโสมาเล่าถึงความเป็นมาของพิธีกินข้าวใหม่

กิจกรรมหลักของพิธีกินข้าวใหม่ ประกอบด้วย การส่ง “นกโกปีก่า” ที่เชื่อว่าแปลงร่างเป็นหญิงชรามาจากสวรรค์ในช่วงต้นฤดูการ เพื่อช่วยเหลือให้กระบวนการผลิตทั้งหมดของคนปกาเกอญอสำเร็จ เมื่อเก็บเกี่ยวพืชผล ต้องทำพิธีส่งนกกลับสวรรค์

พร้อมผลผลิตจากไร่นาไปผูกติดบนเสาสูง เป็นการแสดงความกตัญญู เพื่อนกโถปีก็จะได้ลงมาช่วยในการผลิตปีต่อไป

เช้ามีดของวันทำพิธี พ่อหมอหัวหน้าฝ่ายพิธีกรรมจะตื่นขึ้นมาเพื่อแกะตะกะโป้หม้อใหญ่จากส่วนประกอบที่รวมจิตใจของคนทั้งหมู่บ้าน แล้วแจกจ่ายกันอย่างทั่วถึง เป็นสัญลักษณ์ว่า เมื่อกินอาหารร่วมกันแล้ว จะทำให้อยู่ร่วมกันด้วยดี ไม่มีการแตกแยก หลังอาหารเช้า ชาวบ้านทุกคนพากันมาที่ลานพิธีกรรม ผู้เฒ่าผู้แก่จะทำการ “อ้อทา” อวยชัยให้พรและสั่งสอนลูกหลาน จากนั้นพ่อหมอกับผู้ช่วยจะถือสวิงและไม้เท้า เดินนำขบวนชาวบ้าน ตีกลองตีฉาบไปรอบลานพิธีทั้งสี่ทิศ เมื่อจรดแต่ละทิศพ่อหมอจะวางสวิงลงกับพื้น ไข้ไม้เท้าเคาะลงดินออกและเข้าสวิง เปรียบได้กับการขับไล่เคราะห์ร้ายให้ออกไปและร้องเรียกโชคดีกลับมา

กิจกรรมสุดท้ายคือ การมัดมืออวยชัยให้พร โดยไม่จำกัดว่าต้องเป็นผู้ใหญ่เท่านั้นที่มีมัดมือให้เด็ก เด็กๆ เยาวชนสามารถมัดมือและอวยพรให้กัน รวมทั้งอวยพรผู้ใหญ่และแขกผู้มาเยือนในงาน ซึ่งถือเป็นบุคคลสำคัญที่มักจะมีชาวบ้านมารุมล้อมขอมัดมือ เพราะถือว่า การมาร่วมในพิธีสำคัญนี้ด้วยกัน ต่อไปในปีภายภาคหน้าจะได้คบหาเป็นพี่น้องกันต่อไป

พิธีกินข้าวใหม่ทั้งดงามในวันนั้น ยังคงแจ่มชัดอยู่ในความทรงจำ น่าเสียดายที่ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบัน การเก็บเกี่ยวของแต่ละครัวเรือนเสร็จไม่พร้อมเพรียงกัน ทำให้พิธีกินข้าวใหม่จัดกันเฉพาะแต่ละครอบครัวและทำพิธีแบบง่ายๆ คนรุ่นลูกหลานจึงละเลยความหมายที่แท้จริงของพิธีกรรมและอาจค่อยๆ เลือนหายไปในที่สุด

สาธารณรัฐไวมาร์ อิตาลีไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง

เขียน : ภาณุ ตรีเวช

ตีพิมพ์ปี 2559 / สำนักพิมพ์มติชน

ปฏิเสธไม่ได้ว่าคนส่วนใหญ่รู้จักสงครามโลกครั้งที่ 2 รู้จักอดอล์ฟ ฮิตเลอร์ พรรคนาซี และการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิว แต่อาจจะไม่รู้จักรัฐ "สาธารณรัฐไวมาร์" สาธารณรัฐแห่งนี้เป็นหนึ่งในต้นเหตุแห่งสงครามโลกครั้งที่ 1 สิ้นสุด และก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 จะปะทุขึ้น ช่วงระยะเวลาในระหว่างนั้น "สาธารณรัฐไวมาร์" ได้เกิดขึ้น และดำรงอยู่เพียงแค่ 14 ปีเท่านั้น แต่ระยะเวลาอันแสนสั้นนี้คือ ครั้งแรกของการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาสู่ระบบประชาธิปไตยของประเทศที่จะถูกเรียกว่าเยอรมนีในเวลาต่อมา สถานการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและความคิด ความเชื่อ สภาวะของผู้คนที่แท้จริงของเยอรมนีจะคาดเดา ผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของโลกต้องบันทึกไว้

หนังสือเล่มนี้จะพาเราไปสำรวจความเป็นไป ผ่านตัวละคร เช่น อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ นักดนตรีแจ๊ส สถาปนิก นักออกแบบ ปัญญาชน นักการเมือง ชาวยิว ชาวเยอรมัน ภาวะเงินเฟ้อ และเกมการเลือกตั้ง หลากหลายเรื่องราวจะบอกเราว่า ทำไมประชาธิปไตยถึงล่มสลาย และอะไรทำให้ฮิตเลอร์หรืออิกญาห์หนึ่งคือ ชายนักดักลวงได้ขึ้นมาคุมอำนาจ และสร้างประวัติศาสตร์ที่ยากจะลืม

หนังสือเล่มนี้อ่านเพลินๆ สนุกกับแง่มุมทางประวัติศาสตร์ที่ไม่หนักมากจนเกินไป อ่านไปสักพักแล้วต้องหยุดคิดว่า เอ...คุณๆ นะ อะไรทำนองนี้ ถ้าไม่เชื่อ ต้องลองอ่านดู

จิน หมออะลูมิเนียม

เขียน : มุราคาโมะ โมโตกะ

กำกับ : Hirakawa Yuichiro, Yamamuro Daisuke, Kawashima Ryutaro
ฉายที่ญี่ปุ่นทางช่อง TBS ปี 2552 / ไทยฉายทาง TPBS ปี 2556

จากมังงะชื่อ Jin หรือ "จิน หมออะลูมิเนียม" (ภาคภาษาไทย) การ์ตูนยาว 20 เล่มจบ มาสู่ซีรีส์ที่ชวนติดตามทุกตอนในทั้ง 2 ภาค เป็นเรื่องราวของ มินาคาตะ จิน ศัลยแพทย์ด้านสมองผู้จมอยู่ในความท้อแท้สิ้นหวัง แต่การไล่ตามคนไข้ปริศนาคนหนึ่งทำให้เขาหลุดเข้าไปในยุคเอโดะ ปีค.ศ. 1862

"พระเจ้ามอบอุปสรรคมาเพื่อในเราผ่านพ้นมันไปได้" เป็นถ้อยคำปลุกพลังให้ต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ที่หมอจินและทุกตัวละครต้องพบพาน ทั้งโรคภัยไข้เจ็บ การเมืองการปกครอง มรสุมชีวิต ความรัก ข้อจำกัดของโลกอดีตทำให้ความรู้ทางการแพทย์ถูกนำมาประยุกต์ใช้อย่างเต็มความสามารถ แม้ต้องเผชิญความความเชื่อดั้งเดิม ชนชั้นทางสังคม ทั้งยังอยู่ในภาวะที่มีความขัดแย้งภายใน และการเข้ามาของโรคตะวันตก ตัวละครหนึ่งที่สำคัญจนยากจะไม่นำให้รู้จัก คือ ซากาโมโตะ เรียวมะ ซามูไรหนุ่มผู้ฝืนฝืนถึงการเป็นประเทศญี่ปุ่น ผู้ต้องการเปลี่ยนแปลง และเขาคือผู้ที่วางรากฐานแนวคิดเรื่องรัฐสวัสดิการ ตั้งแต่นั้น

แต่การเปลี่ยนแปลงจุดใดจุดหนึ่ง แม้จะเพียงเล็กน้อย ก็อาจส่งผลต่ออนาคต การเปลี่ยนแปลงบางอย่างในอดีตย่อมส่งผลถึงปัจจุบัน มาดูกันว่าตัวละครเหล่านี้ พวกเขาจะก้าวอย่างไร

*** ซีรีส์เรื่องนี้ มีฉบับรีเมคเป็นซีรีส์เกาหลีด้วย ในชื่อ Dr.Jin (ดอกเตอร์จิน หมอข้ามศตวรรษ)

“อีดีลฟิตรี”

วันแห่งการเริ่มต้น ในสังคมมุสลิมเชียงใหม่

หลายคนมักจะทราบกันดีถึงวันสำคัญๆ ของโลกหรือวันทางวัฒนธรรมศาสนาจากตะวันตกและตะวันออก เช่น วันปีใหม่ วันคริสต์มาส วันตรุษจีน วันสงกรานต์ แต่น้อยคนนักที่จะรู้จักวันสำคัญในกลุ่มวัฒนธรรมมุสลิม/อิสลาม ผู้เขียนเองซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกที่เติบโตมาในกลุ่มวัฒนธรรมอิสลามและเป็นักเรียนที่สนใจสนทนาประเด็นเกี่ยวกับมุสลิม จึงอยากชวนมาทำความรู้จักวันสำคัญของชาวมุสลิม บทความนี้จะเป็หมุดหมายที่ดีในการอธิบายวัฒนธรรมมุสลิมและกระจายความรู้ ทำความรู้จักกับมุสลิมให้มากขึ้นภายใต้ในบริบทโลกที่มีซับซ้อนยุ่งยาก โดยเฉพาะในกระแสที่ทั่วโลกหันมามองคนมุสลิมด้วยความสนใจ พร้อมกับสายตาแห่งความสงสัยแคลงใจในความแปลกหน้า เราจึงจำเป็ที่ต้องสร้างความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเพื่อลดการกระแทกกระหว่างกันในวันนี้

ก่อนอื่นผู้เขียนขอปูพื้นเกี่ยวกับความเป็นมุสลิม เน้นอนว่าวิถีชีวิตของผู้คนเหล่านี้จัดอยู่ภายใต้กรอบคิดทางศาสนาเป็นหลัก ชีวิตของมุสลิมจึงไม่ได้แบ่งแยกออกมาให้เห็นเป็นทางโลกและทางธรรม อย่างที่เขาเรียกว่า Secularism อันหมายถึง การแยกศาสนาออกจากการดำรงชีวิตในด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม มารยาท และเหลือที่ทางให้ศาสนาเป็นเรื่องพิธีกรรมในโบสถ์ แนวคิดนี้มา

จากผลของการปฏิรูปศาสนาคริสต์ในยุโรป ทำให้การดำรงชีวิตของชาวยุโรปเน้นความเป็นโลกียนุวัตรนับแต่นั้นเป็นต้นมา และพัฒนาการมาสู่สิ่งที่เรียกว่า ความทันสมัยในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะในทางความคิดเสรีและวัตถุนิยม ทว่าในมุสลิมนั้น แต่ไหนแต่ไรก็ยังมองว่า ชีวิต คือ ศาสนา การดำรงชีวิตจะเกี่ยวข้องกับบาป บุญ จึงมีอาจแยกออกจากกันได้ ดังที่นิยามคำว่าศาสนาในอิสลามที่เรียกว่า “ดีน” กินความหมายกว้างยิ่งกว่าคำว่า “การดำรงชีวิต” นี่คือนแนวคิดสำคัญของศาสนาอิสลาม ปัจจุบันจึงไม่แปลกที่มุสลิมยังคงเป็มนุษย์ศาสนายู่ แต่ในขณะที่บางกลุ่ม บางคน หรือโดยส่วนใหญได้สลายตัวเองไปตามกระแสความทันสมัย หรือเขาเหล่านั้นได้ปลดปล่อยพันธนาการทางศาสนาออกจากเนื้อตัวและสังคมของเขาไปแล้ว และกลับมองว่าความเป็นมุสลิมเป็นเรื่องแปลกประหลาดในสายของคนเหล่านั้นบางคน

การทำความรู้จักมุสลิม จำเป็อย่างยิ่งที่เราต้องถอดแวนสายตาที่ผลิตจากโลกียนุวัตร แล้วหยิบแวนศาสนาที่ตัวเองเลื่อมใสศรัทธาขึ้นมาสวม เพียงแค่นี้เราก็จะเห็นถึงมิติของความใกล้ชิดกระหว่างกัน ผู้เขียนขอเริ่มต้นจากคำว่า “มุสลิม” ซึ่งเป็นชื่อนิยามของผู้นับถือศาสนาอิสลาม และยังกินความหมายถึงความเป็นชุมชน

(Community) อีกด้วย อิสลามมุ่งเน้นให้เกิดการรวมกลุ่มทางสังคม โดยมีศูนย์กลางที่หมายถึงบ้านของพระเจ้า คือ “มัสยิด” เป็นสถาบันกลางที่คอยจัดการความเป็นชุมชนของมุสลิม มีการแต่งตั้ง จัดตั้งผู้นำ (โต๊ะอิหม่าม) และคณะกรรมการประจำมัสยิด เพื่อทำหน้าที่ในการประสานดูแลคนในชุมชน ซึ่งเป็นการจัดระเบียบทางสังคมเพื่อให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในกลุ่มก้อนของมุสลิม แต่หัวใจสำคัญในการสร้างกลุ่มก้อนของมุสลิมนั้นอยู่ที่กิจกรรมทางศาสนา คือ การปฏิบัติศาสนกิจของมุสลิม โดยจะมีการละหมาด 5 เวลาของ

ทุกๆ วัน คือ (1) เช้าตรู่ 04.30 น. (2) เวลา 12.30 น. (3) เวลา 16.00 น. (4) เวลา 18.30 น. และ (5) เวลา 19.45 น. มัสยิดจึงเป็นพื้นที่ของการจัดกลุ่มร่วมทำการละหมาดด้วยกัน นอกจากนี้ ในรอบสัปดาห์ของทุกๆ วันศุกร์ที่จะมีการทำละหมาดใหญ่ ในเวลา 12.00-13.00 น. มุสลิมทุกคนจะต้องมาร่วมกันมาฟังเทศนาธรรมของผู้นำศาสนาหรือผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งในการบรรยาย และทำการละหมาดร่วมกัน ฉะนั้นทุกวันศุกร์จึงเป็นวันแห่งการรวมตัวกันของมุสลิมทั้งหมดในชุมชน

สำหรับในรอบหนึ่งปี จะมีการปฏิบัติศาสนากิจใหญ่คือ ในทุกๆ ปีของเดือนถือศีลอดหรือที่เรียกว่าเดือน “รอมฎอน” มุสลิมทั่วโลกจะเข้าสู่เทศกาลถือศีลอดกัน และช่วงสัปดาห์สุดท้ายของเดือนจะมีการแจกทาน (ซากาตฟิตเราะห์) ให้กับผู้ยากไร้ตามคุณลักษณะที่ศาสนากำหนด การจ่ายซากาตของทรัพย์สินที่กำหนด และนี่คือเป็นการจ่ายภาษีศาสนาให้กับสังคม ที่ถือเป็นการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์และเติมเต็มสังคมให้เกิดการเกื้อกูลกัน

เมื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์แล้ว ก็จะเข้าสู่ วันแห่งการเริ่มใหม่ เมื่อสิ้นสุดเดือนรอมฎอนและเข้าสู่วันที่ 1 เดือนชาวาล ตามปฏิทินฮิจเราะห์ ศักราชที่คำนวณตามจันทรคติ จะเข้าสู่วันแห่งการเฉลิมฉลองปิดหรือ

ออกบวช ซึ่งเป็นวันสำคัญอย่างยิ่งของชาวมุสลิม เรียกว่าวัน “อีดิ้ลฟิตรี” คือ วันรื่นเริง เฉลิมฉลองประจำปี มุสลิมทุกคนจะต้องหวนคืนกลับบ้าน พบปะครอบครัว พี่น้อง เครือญาติ เพื่อนและชุมชน เป็นวันที่ฉลองการรับวันใหม่ด้วยการมาฟังเทศนาธรรม คำตักเตือน ร่วมละหมาดด้วยกันที่มัสยิดในชุมชน เป็นวันแห่งการอภัยต่อกันละกัน เป็นวันที่ทุกคนเปิดบ้านและจัดเลี้ยงอาหาร เรียกร้องเชิญชวนให้ผู้คนเข้ามาร่วมรับประทานอาหารในบ้าน เป็นวันที่ทุกคนต้องเปิดใจใหม่ ทำใหม่และละทิ้งสิ่งเก่าที่เลวร้ายไปกับเดือนถือศีลที่ผ่านมาไป นอกจากนี้ ภายหลังจากวันอีดิ้ลฟิตรี ไปอีก 2 เดือน 10 วัน จะมีวันสำคัญที่รองลงมาอีกวันหนึ่ง คือ “วันอีดิ้ลอัฎฮา” เป็นวันที่เฉลิมฉลองให้กับการเสร็จสิ้นเทศกาลทอญัยในนครเมกกะ ประเทศซาอุดีอาระเบีย ด้วยการเชือดสัตว์พลีทาน เช่น วัว แพะ แกะ อุฐู ให้กับผู้ยากไร้และเผื่อแผ่ต่อเพื่อนมนุษย์อีกครั้งหนึ่ง เพื่อแสดงออกถึงความภักดีต่อพระเจ้า (อัลลอฮ์) ที่น่าสนใจ คือ ทั้ง 2 วันอีดิ้ดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเหมือนกันทั่วโลกมุสลิม

กิจกรรมและศาสนกิจที่กล่าวมานั้น หากมองในอีกด้านหนึ่ง คือการจัดการหรือบริหารเวลาดีๆ นั่นเอง เช่น ช่วงเวลาของการละหมาด 5 เวลาในแต่ละวัน ถูกจัดสรรแบ่งส่วนเป็นช่วงๆ เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยศาสนาฮัมหมัดเป็นพันปีมาแล้ว ที่น่าแปลกใจคือมันไปสอดคล้องเหมาะสมกับตารางเวลาของระบบการทำงานในยุคปัจจุบันได้อย่างลงตัว อย่างไรก็ตามสิ่งนี้ คือการกำหนดช่วงเวลาทำกิจกรรมของมนุษย์ในสังคมนั่นเอง

และหากมองในทางสังคมศาสตร์แล้ว กิจกรรมทางศาสนา ยังมีบทบาทสำคัญในฐานะตัวสร้างปฏิริยาทางศรัทธาและการรวมกลุ่ม โดยเฉพาะการร่วมฟังเทศนาธรรม ที่ดึงดูดผู้คนเข้ามาร่วม มาพบปะกัน กิจกรรมลักษณะนี้จึงเป็นกลยุทธ์ที่สร้างความสัมพันธ์ปฏิสัมพันธ์และก่อให้เกิดการสื่อสารระหว่างมุสลิม ฉะนั้นกิจกรรมทางศาสนาและตัวผู้นำศาสนาจึงเป็นหน่วยที่คอยสร้างให้เกิดสำนึกร่วมทางสังคม เป็นการผลิตซ้ำตอกย้ำความศรัทธาทุกวัน จึงทำให้เกิดความแน่นแฟ้น และยังเป็นการควบคุมพฤติกรรมทางสังคมอีกด้วย ตัวอย่างเช่นมุสลิมที่มาลัยยิดทุกวันๆ นอกจากเขาจะได้บุญแล้วยังได้สร้างความสัมพันธ์ที่สนิทใจกับผู้ร่วมละหมาดคนอื่นๆ ทั้งยังเป็นพื้นที่ของการสนทนากับพระเจ้าและเพื่อนบ้าน ในทุกวันศุกร์ มุสลิมจะได้รับการตักเตือนจากการเทศนาธรรมของผู้นำศาสนา สิ่งเหล่านี้จึงเห็นได้ชัดว่า ตัวกิจกรรมหรือการปฏิบัติศาสนกิจ รวมทั้งพื้นที่มัสยิด จึงเป็นเครื่องมือที่สร้างศรัทธาและสังคม เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว สังคมมุสลิมจึงมีลักษณะของการควบคุมกันเองหรืออาจเรียกได้ว่าสำนึกในชุมชนร่วมของความเป็นมุสลิม (Ummah) เช่นในศาสนาอื่นๆ ที่มีการรวมกลุ่มและสร้างสำนึกร่วมของคนในศาสนา เช่น ชาวฮินดูจะเข้าโบสถ์ในวันเสาร์ ชาวคริสต์เข้าโบสถ์วันอาทิตย์ และชาวพุทธจะเข้าวัดทุกวันพระ ฉะนั้นเป้าหมายทางสังคมของทุกศาสนาจึงมีความคล้ายกันอยู่

ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นเป็นเพียงภาพรวมของกิจกรรมและวันสำคัญของมุสลิม แต่เมื่อลงมามองถึงความเป็นจริงทางสังคมแล้ว เราจะพบสีสันและเสน่ห์ของวิถีชีวิต ในที่นี้ผู้เขียนจะขอยกตัวอย่างกรณีกิจกรรมของวันอีดิลฟิตรีในเมืองเชียงใหม่ เป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มมุสลิมเล็กๆ ในเมืองเชียงใหม่ที่ผู้เขียนได้สัมผัสตลอดช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ข้อสังเกตแรกของงานอีดิลฟิตรี ที่ว่าเป็นงานรื่นเริง เฉลิมฉลองหลังออกบวชหรือถือศีลอด คนมุสลิมเชียงใหม่จะเรียกว่า “ปีใหม่มุสลิม” เนื่องจากเป็นวันที่มีการฉลองที่ใหญ่ที่สุดกว่าวัน

สำคัญอื่นๆ ขณะที่มุสลิมที่อื่นไม่ได้คิดเช่นนี้ คนที่นี้ถือว่าเป็นวันที่มุสลิมรู้สึกปลื้มปิติที่สุด เนื่องจากได้เข้าสู่วันปกติสามัญและอิมบูนจากหนึ่งเดือนที่ถือศีล

ความปลื้มปิติเช่นนี้ เราจะเห็นในคืนสุดท้ายของเดือนถือศีลอด คืนที่มุสลิมทุกคนจะรู้สึกตื่นเต้นเป็นพิเศษ มุสลิมเชียงใหม่ทุกคนจะไปรวมตัวที่มัสยิดในชุมชน หรือร้านน้ำชา เพื่อรอรับการประกาศจากสำนักจุฬาราชมนตรีทางช่องโทรทัศน์และสื่อต่างๆ ผู้คนเหล่านี้มีทั้งคนหนุ่มสาว ผู้ใหญ่ คนเฒ่าคนแก่ในระแวกนั้น หรือแม้แต่ผู้เขียนและกลุ่มเพื่อนที่มาจากภาคใต้ ทุกคนต่างตั้งหน้าตั้งตารอ บางคนสอบถามกันไปมาว่ามีการประกาศหรือยัง เสียงโถ่ถามพูดคุยที่มีอาการตื่นเต้นแฝงอยู่ด้วย ผู้คนต่างมีสีหน้าที่ยิ้มแย้มเพื่อรับวันใหม่ของเดือนใหม่ และทันทีที่สำนักจุฬาราชมนตรีประกาศว่าข้อวินิจฉัยจากการเห็นเสียงดวงจันทร์จากพื้นที่จังหวัดยะลา เมื่อนั้นจะถือนิมิตรหมายว่า พรุ่งนี้เป็นวันอีดิลฟิตรีของมุสลิมไทยและอาจตรงกับประเทศในอาเซียน เช่น มาเลเซีย อินโดนีเซีย อีกด้วย เมื่อการประกาศสิ้นสุดลง ทางมัสยิดจะประกาศเสียงตามสายในชุมชน พร้อมกับกล่าวสรรเสริญพระเจ้าผ่านลำโพงเพื่อให้ทุกคนได้ยิน และถือว่าเวลานั้นเป็นคำคืนอันดีงามที่มุสลิมจะต้องให้อภัยกันและกัน จับมือสลาม กอดกันสามครั้งเป็นธรรมเนียมของการอภัย และจะกล่าวกันว่า “อุมบาร็อก ขออภัยด้วยกายและวาจาใจที่ลืกลืม” ในคำคืนนี้ทุกคนจะเริ่มต้นกับการเตรียมเสื้อผ้าชุดแต่งกายที่สวยงามตามวัฒนธรรม พร้อมกับเตรียมอาหารที่จะเปิดบ้านเลี้ยงแขกที่จะมาเยือนในวันพรุ่งนี้

เช้าตรู่ 4.30 น. ทุกคนเริ่มตื่นมาเตรียมอาหาร และเริ่มอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาด สวมเสื้อผ้าใหม่ใส่น้ำหอม สวมเครื่องประดับ แหวนทับทิม นาฬิกา สร้อยทอง ฯลฯ เพื่อต้อนรับวันใหม่ และทุกคนครอบครัวพร้อมเพรียงกันมุ่งหน้าสู่ประตูมัสยิด เพื่อทำการละหมาดอีดิลฟิตรีร่วมกัน ทุกคนจะเตรียมชุดละหมาด ซึ่งเป็นชุดขาวสำหรับผู้หญิงและผ้าใส่รองหรือชุดแบบอาหรับสำหรับผู้ชาย ทุกคนพร้อมหน้ากันในบ้านของพระเจ้า และพร้อมตามผู้นำศาสนา (โต๊ะอิหม่าม) ในการนำละหมาดใหญ่ครั้งนี้ ในเวลาประมาณ 8.00 น. ทุกคนจะกล่าวสรรเสริญพระเจ้าอย่างพร้อมเพรียงกัน ประมาณครึ่งชั่วโมง เป็นบทสวดที่เป็นทำนองเสนาะ เสียงก้องกังวาลขึ้นเป็นจังหวะซ้ำๆ ในอาคารมัสยิด เพื่อขออภัยโทษต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าผู้ทรงเอกะและเมตตาปราณีเสมอ เมื่อเสร็จสิ้นการละหมาดโต๊ะอิหม่า

ม จะดำรงขึ้นยืน พร้อมกับถือไม้เท้าขึ้นบนแท่นมิมบ์ และอ่านบทสวดภาษาคัมภีร์อัลกุรอาน เข้าสู่ช่วงของการบรรยาย เทศนาธรรม โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับคุณงามความดีต่างๆ ที่มุสลิมปฏิบัติ พร้อมตักเตือนให้ละเว้นในการกระทำที่ไม่ดีในรอบหนึ่งปีที่ผ่านมา และส่งเสริมให้ทุกคนกลับตัวกลับใจ ซึ่งยังไม่สายหากจะประกอบคุณงามความดีที่พระเจ้ามอบหมายให้มุสลิมปฏิบัติบนโลกนี้

การบรรยายที่มีทำนองให้มุสลิมเริ่มต้นใหม่และส่งเสริมให้ปฏิบัติสิ่งดีๆ ห่างไกลสิ่งจากเลวร้ายทั้งหลาย เป็นการสั่งสอนตักเตือนของผู้นำศาสนา ซึ่งในอิสลามถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้นำที่ต้องทำและสมาชิกยอมรับในการตักเตือนเหล่านี้ หลังจากนั้นผู้นำและสมาชิกก็จะสวดสรรเสริญต่อพระเจ้าอีกครั้ง ประมาณ 10 นาที และทำการสวดขอพรต่อพระเจ้าร่วมกัน ผู้นำจะอ่านบทขอพรเป็นภาษาอาหรับพร้อมกับเสียงสะอื้นติดคออาลัยต่อการจากไปของเดือนแห่งการอภัยโทษ เป็นการจบบทปฏิบัติทางศาสนาของวันอีดิ้ลฟิตรี

ในช่วงสุดท้ายทุกคนจะเข้าแถวเพื่อสละมัจฮิบมือและมองตากัน พร้อมกล่าวคำว่า “ขออภัยในทุกสิ่งทุกอย่างในตลอดปีที่ผ่านมา ด้วยกายและวาจาใจ อิดมูบาร็อก” หลังจากนั้นทุกคนจะแยกย้ายกันเปลี่ยนเสื้อผ้าตามวัฒนธรรมด้วยชุดสีสันทัน บ้างแต่งแบบอาหรับ บ้างแต่งชุดแบบปากีสถาน อินเดีย มลายู จึงเป็นมุมมองตาเป็นอย่างมาก แล้วทุกคนก็มุ่งตรงไปยังบ้านรอบมัสยิด ทุกบ้านจะเปิดประตูรอ พร้อมอาหารอร่อยๆ ที่เตรียมไว้เรียบร้อยแล้ว บางบ้านมีเลี้ยงขนมเส้น ข้าวซอย ขนมจีน น้ำชา ข้าวหมก ข้าวต้ม ข้าวเหนียวไก่ ไส้กรอก น้ำสารถ่ายอย่าง ทำให้ทุกคนได้รับความอิ่มเอิบทั้งใจและกายกันถ้วนหน้า

นี่คือภาพบรรยากาศของงานอีดิ้ลฟิตรีที่เชียงใหม่ ผู้เขียนคิดว่าที่นี่มีความน่าสนใจกว่าที่อื่นๆ ตรงที่ มุสลิมเชียงใหม่จะให้ความสำคัญกับการเปิดบ้านเลี้ยงอาหารให้กับมุสลิมทุกคน ไม่แยก

ชาติพันธุ์ ทุกคนไม่ว่าเป็นมุสลิมปาตาน จีนฮ่อ บังกลา พม่า มลายู ไทย หรือนักศึกษาจากสามจังหวัดที่มักจะได้รับการดูแลเป็นอย่างดี ทำให้คนเหล่านี้เข้ามาร่วมรับประทานอาหารด้วยกัน มาทำความรู้จัก มาแลกเปลี่ยนกัน โดยถือว่าการรับแขกเป็นหน้าที่สำคัญและปฏิบัติกันมานาน เจ้าบ้านต้องต้อนรับด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม การเลี้ยงอาหารเช่นนี้ มีเฉพาะวัฒนธรรมมุสลิมเชียงใหม่เท่านั้น โดยจะมีการแบ่งเป็น 3 วันและแบ่งโซนพื้นที่ คือวันแรกจะเลี้ยงในเขตตัวเมืองเชียงใหม่ มี 4 ชุมชนด้วยกัน คือ บ้านฮ่อ ช้างคลาน ช้างเผือก และหลังวัดเกตุ วันที่ 2 ชุมชนมุสลิมเส้นหนองประทีป บ่อสร้าง อ.สันกำแพง จนถึง อ.ดอยสะเก็ด และวันที่ 3 เส้นสารภี ทางดงสันป่าตอง เป็นต้น

การกระจายการเลี้ยงอาหารของเทศบาลนี้มีมาแต่สมัยบรรพบุรุษแล้ว ประเพณีนี้จัดขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างสัมพันธ์ การพบปะระหว่างเครือญาติ คนหนุ่มสาวที่อยู่ต่างชุมชนให้ได้มารู้จัก มีความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ใกล้ชิด ภาพบรรยากาศเช่นนี้ผู้เขียนได้สัมผัสถึงความสุขของผู้คน ด้วยสีหน้า ท่าทางยามพบเจอกัน ความชื่นมื่นยามได้มารับประทานอาหารร่วมกัน ทั้งเจ้าของบ้านและเครือญาติ เพื่อนหรือคนรู้จักคุ้นหน้า สังเกตว่าเจ้าของบ้านยินดีบริการด้วยใบหน้าที่เต็มไปด้วยความสุขของผู้ให้ ที่สำคัญมุสลิมเชียงใหม่ยังมีการเชิญชวนเพื่อนต่างศาสนาเข้าร่วมในงานเลี้ยงอีกด้วย โดยให้เหตุผลว่า เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมระหว่างกัน และเผื่อแผ่ความเข้าใจและความรู้จักมากขึ้น สิ่งเหล่านี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจอย่างมาก และเป็นการแสดงออกถึงความใจกว้างของสังคมมุสลิมเชียงใหม่

ฉะนั้นวันอีดิ้ลฟิตรีสำหรับมุสลิมเชียงใหม่จึงมีความสำคัญถือว่าเป็นวันปีใหม่ในความหมายของการเริ่มต้นใหม่ในการประกอบกิจการงานที่ดีตามคำสอนศาสนาเป็นหลัก แต่ที่จริงแล้วตามปฏิทินปีศักราชของอิสลามนั้น มีวันปีใหม่และสิ้นปีเช่นกัน แต่กลับไม่ได้เป็นวันสำคัญ เพราะศาสนาไม่ได้ระบุให้ทำกิจกรรมใดๆ นอกเสียจากส่งเสริมให้ต้อนรับด้วยปิตินดี หรือการถือศีลอดหรือไม่ถือก็ได้ มิได้เป็นเกณฑ์บังคับใดๆ อย่างไรก็ตามจากบทความนี้ เราอาจสรุปและเข้าใจถึงภาพรวมของ “มิติเวลาและวัฒนธรรม” ในสังคมมุสลิมนั่นเอง

กับการเข้าถึงสิทธิและบริการด้านสุขภาพ

บทนำ

ความสำคัญของการสื่อสาร คือเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะคนต่างเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรม ซึ่งจำเป็นต้องมีการสื่อสาร และไม่มีใครที่จะดำรงชีวิตได้ โดยปราศจากการสื่อสาร การสื่อสารจำเป็นต่อทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะการขับเคลื่อนเปลี่ยนแปลงสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง พัฒนาการทางสังคมและการสื่อสารจึงดำเนินไปพร้อมๆ กัน

การสื่อสารมีบทบาทในการประสานสัมพันธ์กันระหว่างบุคคล และสังคม ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจอันดีต่อกัน รวมถึงการสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี สะท้อนให้เห็นภาพความเจริญรุ่งเรือง วิถีชีวิตของ ผู้คน ช่วยดำรงสังคมให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุขและอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความเจริญก้าวหน้าทั้งตัวบุคคล และสังคม การพัฒนาทางสังคมในด้านคุณธรรม จริยธรรม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ฯลฯ รวมทั้งศาสตร์ในการสื่อสาร จำเป็นต้องพัฒนาอย่างไม่หยุดยั้ง การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ และพัฒนาความเจริญก้าวหน้าในทุกๆ ด้าน

ในกระบวนการถ่ายทอดข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ประสบการณ์ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการจากผู้ส่งสารโดยผ่านสื่อต่างๆ ดังกล่าว อาจจะเป็นการพูด การเขียน สัญลักษณ์อื่นใด การแสดงหรือการจัด กิจกรรมต่างๆ ไปยังผู้รับสาร ซึ่งอาจจะใช้กระบวนการสื่อสารที่แตกต่าง กันไปตามความเหมาะสม หรือความจำเป็นของตนเองและผู้รับสาร อาจ มีวัตถุประสงค์ เพื่อแจ้งให้ทราบ สอนหรือให้การศึกษา สร้างความพอใจ และความบันเทิง เสนอและชักจูงใจ เพื่อการเรียนรู้ กระทำ หรือตัดสินใจ

ซึ่งแน่นอนว่าในกระบวนการสื่อสารดังกล่าว จะต้องมีส่วนกลางหรือ เรียกว่า “ล่าม” มาช่วยในกระบวนการสื่อสารสร้างความเข้าใจโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนต่างเชื้อชาติ ต่าง ภาษา และต่างวัฒนธรรม “ล่าม” จึงมีความจำเป็น

กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมืองกับปัญหาการสื่อสาร

ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าพื้นเมืองอาศัยอยู่ กว่า 30 ชาติพันธุ์ และมี 7 กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวน ประชากรมากที่สุด คือ กะเหรี่ยง ม้ง เมี่ยน ลาหู่ อาข่า ลีซู และลัวะ แต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ มีภาษา ความเชื่อและวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่ แตกต่างกันไป แต่ไม่ค่อยพบว่ามีปัญหาความขัดแย้งรุนแรงระหว่างกลุ่ม ชาติพันธุ์มากนัก และเงื่อนไขปัจจัยหนึ่งที่ทำให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ คือ “การสื่อสาร” ผ่านภาษา จารีตประเพณีวัฒนธรรม มีจิตความเชื่อ บางอย่างที่คล้ายกัน ตัวอย่างกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีลักษณะคล้ายกันสามารถ อยู่ร่วมกันได้ อาทิ กลุ่มชาติพันธุ์ลีซู ลาหู่และอาข่า สามารถอยู่ร่วมกัน และมักจะอยู่ในหมู่บ้านเดียวกัน หรือตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้กัน ใช้บางภาษา

ร่วมกันได้ และส่วนใหญ่ใช้ภาษา “ลาหู่” เป็นภาษากลางในการสื่อสาร และแลกเปลี่ยนสินค้า ส่วนเผ่ากะเหรี่ยงกับลัวะสามารถอยู่ร่วมกันได้ อาจจะเป็นด้วยเหตุผลใช้ต้นน้ำและป่าด้วยกัน เมียน (เย้า) อยู่ร่วมกับ คนจีนฮ่อได้มากกว่าเผ่าอื่น เพราะมีจารีตประเพณีบางอย่างใช้ร่วมกัน หรือคล้ายกัน ใช้ภาษา “จีน” เป็นภาษากลางในการสื่อสาร เป็นต้น

ปัจจุบันพบว่า ภาษาไทยและภาษาไทยพื้นเมือง(คำเมือง) จะเป็นภาษากลางระหว่างทุกกลุ่มชาติพันธุ์ แต่จำกัดเฉพาะกลุ่มคนที่พูด ภาษาเมืองได้เท่านั้น แต่สำหรับผู้สูงอายุและผู้หญิงชาติพันธุ์ตั้งแต่วัย กลางคนขึ้นไปยังไม่สามารถพูด อ่าน เขียนภาษาไทย จึงเกิดปัญหาการ สื่อสารภาษา จำเป็นต้องใช้ “ล่ามภาษา” ที่เป็นลูกหลาน หรือญาติ มา ช่วยแปลภาษาให้เสมอจึงจะสื่อสารกันรู้เรื่องและเกิดความเข้าใจตรงกัน แต่หากสื่อสารกับคนไทยพื้นราบ มักจะประสบปัญหาการสื่อสารจากการ สื่อสารผิดพลาดส่งผลเกิดความขัดแย้งได้ นอกจากสื่อสารภาษาไม่รู้ เรื่องแล้ว ยังมีเงื่อนไขปัจจัยอื่นที่เป็นอุปสรรค เช่น จารีตประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ปัญหาที่เกิดขึ้นคดีถูกคนพื้นราบดูถูก รังเกียจ ถูกเจ้าหน้าที่รัฐเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ กดขี่ข่มเหง ริดไถ ข่มขู่คุกคาม จับกุม เป็นต้น ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง โดยเฉพาะกลุ่ม คนไร้สัญชาติ ไม่สามารถเข้าถึงสิทธิและบริการต่างๆ จากรัฐและหน่วย บริการทางด้านสาธารณสุขได้เท่าที่ควร

ปัญหาการสื่อสารในการบริการเข้ารับบริการด้านสาธารณสุขของกลุ่มชาติพันธุ์

“เด็กกินยา 1 เม็ด ผู้ใหญ่กิน 2 เม็ดหลังอาหาร....พอมีคนนั้น เป็นกำนันเลยกินยา 4 เม็ด”

กรณีชนเผ่าคนหนึ่ง ไปรับบริการที่โรงพยาบาลในเมืองแห่งหนึ่ง พอเข้ารับการรักษากับหมอเสร็จ ก็มาที่จุดรับยา เจ้าหน้าที่แผนกจ่ายยา แนะนำว่า นี่ “เด็กจะต้องกินยา 1 เม็ดนะ ผู้ใหญ่จะต้องกินยา 2 เม็ดหลัง อาหาร....” พอดีว่า คนที่มาใช้บริการวันนั้นเป็นกำนัน....เลยคิดเอาเอง ว่า เอ...ชั้นเป็นกำนันคงต้องกิน 4 เม็ดแน่นอน เอ้า แทนที่จะหายกลายเป็นว่าเจ็บป่วยจากการกินยาเกินขนาดไปซะงั้น

เรื่องดังกล่าว หากอ่านผิวเผิน เหมือนใจก็ตกตลิดตกปากมากกว่า แต่ในชีวิตจริงของกลุ่มชาติพันธุ์ที่เข้าไปรับบริการและประสบปัญหา กิน ยาผิดนั้น มีมูลความจริงปรากฏตั้งมากมายหลายกรณี เรื่องตลกลิดตก ปาก ดังกล่าว จึงไม่เกินเลยความจริงมากนัก ดังตัวอย่าง โรงพยาบาลชุมชน ชายแดนแห่งหนึ่ง มีคนไข้ที่มาใช้บริการส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์และ ชนเผ่าพื้นเมือง และแรงงานข้ามชาติไร้สัญชาติ สิ่งที่โรงพยาบาลแห่งนี้ มักประสบปัญหาอยู่เป็นประจำคือ การสื่อสารภาษาไม่รู้เรื่องระหว่าง

ผู้รับบริการกับผู้ให้บริการ จนเกิดเป็นข้อจำกัดในการรักษาพยาบาล และ ปัญหาคุณภาพมาตรฐานบริการ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“ปวดแคไหน...” จะวินิจฉัยและรักษาอย่างไร ?

แม้ว่าชนเผ่าและกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถสนทนาภาษาไทยคำเมืองและภาษาไทยกลางได้บ้าง แต่ก็ในระดับที่ใช้กันทั่วไปในชีวิตประจำวันเท่านั้น แต่เมื่อเจ็บป่วยและต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล มีผู้ป่วยกลุ่มชาติพันธุ์หรือชนเผ่าจำนวนมากไม่น้อยที่ไม่สามารถอธิบายการเจ็บป่วยของตนให้แพทย์ได้ หรือไม่สามารถเข้าใจรายละเอียดต่างๆ ได้ เช่น คำวินิจฉัยหรือสาเหตุของโรค คำแนะนำจากแพทย์ในการดูแลสุขภาพ วิธีการยาที่ถูกต้อง การขอใช้สิทธิ เป็นต้น

ตัวอย่าง มีคนไข้รายหนึ่ง พูดภาษาไทยคำเมืองได้บ้าง หากสื่อสารกันทั่วไปจะเข้าใจ เช่น กินข้าว ไปไหน? ตามแบบนี้จะเข้าใจและตอบได้ แต่หากไปหาหมอเพื่อรับการรักษา หมอจะถามว่า ปวดตรงไหน? ปวดอย่างไร? คนไข้ชนเผ่าจะบอกไม่ได้และอธิบายไม่ได้ว่าเจ็บปวดขนาดไหน ส่วนคนที่มาทำหน้าที่ล่ามส่วนใหญ่จะเป็นลูกหลานหรือญาติ ที่มีข้อจำกัดในการแปลและการสื่อสารเช่นกัน เพราะบางโรคชนเผ่าไม่เคยรู้จัก ไม่มีภาษาพูด เช่น มะเร็ง ความดัน โรคเอดส์ ไข้หวัดใหญ่ โรคหอบหืด ธาลัสซีเมีย แต่ชนเผ่าจะรู้อย่างเดียวว่า ปวดหัว ปวดท้อง ปวดหัวใจ ปวดขา เจ็บ/ปวด (มีคำว่าปวด แต่ไม่มีคำว่าปวดแคไหน อย่างไร) ภาษาแบบนี้จะแปลอย่างไร และหมอจะให้คำปรึกษาแก่คนไข้อย่างไร จึงจะสื่อสารรู้เรื่องและส่งผลการรักษา

“หมอเรียกชื่อถูก แต่จะรู้ได้อย่างไรว่า คนถูกเรียกคือคนไหน”

บ่อยครั้งชื่อคนไข้ซ้ำกัน ไม่ใช่แค่คนหรือสองคน แต่เป็น 10 คนก็มี เช่น ในชนเผ่าลีซู มีคนชื่ออะหมี่มะ (ลูกสาวคนโต) อะเบพะ (ลูกชายคนโต) ลองคิดว่า ทุกครอบครัวมีลูกคนโตที่เรียกชื่อเหมือนกันหมด หมอและพยาบาลจะแยกอย่างไรว่า ใครเป็นใคร? นี่เป็นที่มาของการแจกยาผิดที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่นที่ล่ามของเราที่ทำงานอยู่โรงพยาบาลแม่สายเล่าให้ฟังว่า โรงพยาบาลแจกยาไปให้คนไข้ผิด เพราะชื่อเหมือนกัน(อายุไม่เท่ากัน โรครักษาไม่เหมือนกัน) ตกตึกมาโทรมาบอกล่ามว่า ตนได้ยาอะไรมากี่ไม่รู้ ไม่ตรงกับที่ไปหาหมอ ล่ามของเราที่รับเดินทางไปหาเพื่อขอดยา และเดินทางไปโรงพยาบาลเพื่อเปลี่ยนยาให้ในเช้าวันต่อมา นี่พูดกรณีที่มีล่ามและคนไข้อยู่ใกล้กัน หากคนไข้ (ส่วนใหญ่) อยู่บนดอยจะทำอย่างไร

“ไม่รู้ว่าจะกินยาหลังอาหาร...มือไหนของหลังอาหาร”

ปัญหาที่พบ มีอยู่ว่าในภาคใต้แถวจังหวัดสงขลา สตูล จะมีชนเผ่าพื้นเมือง มั่นนิ (ชาโกล) อาศัยอยู่จำนวนมาก ชนเผ่าเหล่านี้มีวิถีการดำรงชีวิตที่แตกต่างไปจากคนปกติทั่วไป คือ ยังอาศัยและหากินอยู่กับป่า อาหารหลักที่กินคือ หัวเผือก หัวมันในป่า การกินอาหาร จะกินต่อเมื่อหิว พอกินอิ่มก็จะหยุด พอหิวก็จะกินอีก แต่ละวันก็ไม่สามารถนับมื้ออาหารได้ เมื่อเจ็บป่วยเกิดขึ้น ก็จะเก็บสมุนไพรตามป่ามากินได้ และก็หาย

วันหนึ่งป่าเริ่มถูกบุกรุกโดยคนในเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ ป่าไม่เริ่มถูกทำลาย แหล่งอาหารหายไป พอไม่มีอาหารจะกินก็ต้องลงมายังชุมชนเมือง หาของป่ามาแลกอาหาร อาหารที่ได้จากเมืองมักจะมีการปรุงแต่งด้วยสารชูรส หรือสารอาหารที่ไม่คุ้นเคยต่อร่างกายของชนเผ่า มั่นนิ (ชาโกล) เป็นสาเหตุสำคัญทำให้เจ็บป่วย รักษาด้วยสมุนไพรในป่าไม่หาย จึงต้องเดินทางมารับการรักษาที่สถานอนามัยและหน่วยบริการ (โรงพยาบาล) ประเด็นปัญหา คือ “กินยาหลังอาหารมือใดของการกินอาหารดี” เพราะชนเผ่ามั่นนิกินวันละหลายมื้อ กินเมื่อหิวและหยุดเมื่ออิ่ม ไม่รู้ว่าควรกินยาหลังอาหารไหนดี

จากกรณีตัวอย่างที่นำเสนอข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาการเข้าถึงสิทธิและบริการทางการแพทย์ของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง เกิดจากปัญหาการสื่อสารภาษาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ปัญหาการเข้าถึงบริการสุขภาพไม่เพียงเฉพาะปัญหาที่เกิดจากภาษา แต่ยังเกิดจากปัญหาทัศนคติของผู้ให้บริการ ปัญหาความคิดความเชื่อ และวัฒนธรรมที่ต่างกัน ได้ส่งผลการเข้าถึงบริการที่แตกต่างด้วยเช่นกัน

และในกระบวนการรักษาพยาบาลนั้น พบว่ามีสามจุด/สามขั้นตอน ที่มีความจำเป็นในการใช้ “ล่าม” เพื่อการสื่อสาร คือ **จุดที่หนึ่ง จุดคัดกรองคนไข้** ที่ไม่สามารถซักประวัติคนไข้ได้ วัดความดันเสร็จก็ไม่ว่าจะอธิบายให้คนไข้เข้าใจได้อย่างไร การบันทึกข้อมูลและการส่งต่อไปยังจุดรักษาหรือพบแพทย์เพื่อรักษา **จุดที่สอง จุดพบแพทย์เพื่อรับการรักษา** จุดนี้สำคัญมากเพราะเป็นการตรวจและให้คำปรึกษาหลังตรวจ พอสื่อสารกันไม่เข้าใจแพทย์จะตรวจอย่างรวดเร็ว โดยไม่ให้มีการปรึกษาคนไข้ที่เป็นชนเผ่าก็ไม่เข้าใจว่าจะปฏิบัติตนอย่างไร และ**จุดสุดท้าย คือ จุดจ่ายยา** เพราะสื่อสารกันไม่รู้เรื่อง โอกาสที่เจ้าหน้าที่จะจ่ายยาผิด ทำให้การกินยาผิด เกิดความเสี่ยงมีมากขึ้นด้วย ยิ่งคนไข้อ่านไม่ได้ก็ไม่ว่าบนซองยาเขียนว่าอย่างไร แล้วจะกินยาถูกต้องได้อย่างไร หลายคนกินยาผิดหลายคนได้แต่ยาพาราเซตามอล รักษาอย่างไรก็ไม่หาย กินยามากไปก็กลายเป็นไตเสื่อมอีก ทำให้คนไข้กลุ่มชาติพันธุ์ไม่ยอมมารับบริการหรือรักษาในโรงพยาบาล

กรณีตัวอย่าง

บทเรียนประสบการณ์ล้มเหลวในการแพทย์ในประเทศญี่ปุ่น

ผู้เขียนขอเสนอ ตัวอย่างงานเขียนของ สิริขวัญ สงวนผล นักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่เขียนลงในวารสารญี่ปุ่นศึกษา (Japanese Studies Journal) ปีพ.ศ. 2555 สรุปได้ดังนี้ ตั้งแต่ปีค.ศ. 1995 มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของประชากรในประเทศญี่ปุ่น อัตราการเกิดที่ลดลงเป็นเหตุให้จำนวนประชากรเด็ก และวัยทำงานของญี่ปุ่นลดลงในขณะที่ประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องพึ่งพาแรงงานชาวต่างชาติ รัฐบาลจึงเริ่มรับแรงงานชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศ ฟานักระยะยาวเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติที่มาทำนักระยะสั้นก็มีไม่น้อย เช่น นักท่องเที่ยว นักศึกษาแลกเปลี่ยนที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ปัญหาสำคัญประการหนึ่งของชาวต่างชาติที่มาอาศัยคือ ปัญหาด้านการสื่อสาร แม้ชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศญี่ปุ่นระยะหนึ่งจะสามารถเข้าใจหรือสนทนาภาษาญี่ปุ่นในระดับที่เข้าใจในชีวิตประจำวันได้ แต่เมื่อเจ็บป่วยและต้องเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาล มีผู้ป่วยจำนวนมากที่ไม่สามารถอธิบายอาการเจ็บป่วยของตนให้แพทย์หรือไม่สามารถเข้าใจรายละเอียดต่างๆ ได้ อาทิ คำวินิจฉัยหรือสาเหตุของโรค คำแนะนำจากแพทย์ในการดูแลรักษาตนเอง วิธีการทานยาที่ต้อง การตรวจทางห้องปฏิบัติการต่างๆ การผ่าตัด การคลอดบุตร การรับทราบและลงลายมือชื่อในใบแสดงความยินยอม รวมถึงเรื่องของระบบประกันและการชำระเงิน เป็นต้น ซึ่งผู้ที่ช่วยเหลือช่องว่างทางภาษาดังกล่าว และทำหน้าที่เสมือนเป็นสะพานเชื่อมให้เกิดความเข้าใจระหว่างผู้ป่วยต่างชาติและบุคลากรทางการแพทย์ก็คือ “ล่ามการแพทย์”

นายแพทย์ชาวอะ ทาคาชิ¹ กล่าวถึงบทบาทและความสำคัญของล่ามการแพทย์ ในที่ประชุมสมาคมล่ามการแพทย์ไว้ว่า “สำหรับแพทย์ ข้อมูลหรือประวัติผู้ป่วยเป็นสิ่งสำคัญมากอย่างยิ่งสำหรับการวินิจฉัยโรค หากมีอุปสรรคในการสื่อสารและได้ข้อมูลไม่เพียงพอ อาจทำให้การรักษาหรือการวินิจฉัยโรคคลาดเคลื่อน จึงจำเป็นจะต้องมีล่ามช่วยในการซักถามอาการ รวมทั้งอธิบายเกี่ยวกับการรักษาอย่างละเอียด และสำหรับผู้ป่วย เป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคและการปฏิบัติตัวที่ถูกต้อง หากไม่มีความเข้าใจเพียงพอ ก็จะส่งผลให้การรักษาล้มเหลวได้ ล่ามจึงมีความสำคัญอย่างมากในการประสานให้ทั้งสองฝ่ายสื่อสารกันได้อย่างเข้าใจ” การชี้ให้เห็นความสำคัญของการสื่อสารระหว่างแพทย์และคนไข้ชาวต่างชาติของนายแพทย์ผู้นี้ เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้ผู้คนหันมาสนใจที่จะพัฒนาระบบล่ามการแพทย์เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยชาวต่างชาติในญี่ปุ่น

ระบบล่ามการแพทย์เพื่อช่วยเหลือผู้ป่วยต่างชาติ เริ่มก่อตั้งปี

ค.ศ. 2001 โดยมีการทดลองเป็นตัวอย่างนำร่อง ช่วงแรกมีสถานพยาบาลที่เข้าร่วม 6 แห่ง ให้บริการ 5 ภาษา คือ จีน สเปน โปรตุเกส เกาหลี ตากาล็อก ต่อมาเพิ่มเป็น 35 ภาษา ซึ่งภาษาไทยเป็นภาษาหนึ่ง กิจกรรมเริ่มตั้งแต่ เปิดหลักสูตรฝึกอบรมล่ามทางการแพทย์ จัดสัมมนาให้ความรู้ใหม่ๆ จัดอบรมเกี่ยวกับล่ามการแพทย์แก่ผู้สนใจทั่วไป และจัดทำพจนานุกรมศัพท์ทางการแพทย์ ซึ่งมีภาษาไทยด้วย ในปัจจุบันมีการพัฒนาล่ามการแพทย์สู่ความเป็นมืออาชีพ (Professional Career) ด้วย เพราะที่ผ่านมางานล่ามการแพทย์ของญี่ปุ่นส่วนใหญ่เป็นงานเชิงอาสาสมัคร ล่ามอาสาสมัครแต่ละคนจึงมีความสามารถทางภาษาแตกต่างกัน ทำให้ไม่มีคุณสมบัติหรือมาตรฐานที่แน่นอน ในขณะที่ต่างประเทศ อาทิ ประเทศในแถบยุโรปหรือบางรัฐของสหรัฐอเมริกา ผู้ที่จะมีคุณสมบัติเป็นล่ามการแพทย์ในโรงพยาบาล หรือล่ามกฎหมายในศาลต้องผ่านการสอบใบอนุญาต

เงื่อนไขและข้อจำกัด คือ ล่ามทางการแพทย์ในญี่ปุ่นยังไม่มีที่รู้จักแพร่หลายเหมือนล่ามสาขาวิชาชีพอื่น นอกจากนี้โรงพยาบาลที่จัดหาล่ามการแพทย์เป็นบุคลากรประจำยังมีอยู่น้อย อีกทั้งปัญหาในเรื่องค่าตอบแทน รวมถึงการประกันความเสียหายในกรณีที่เกิดความผิดพลาดในการแปล สถานพยาบาลญี่ปุ่นจำนวนไม่น้อยที่คิดว่าปัญหาเรื่องภาษาเป็นหน้าที่ของผู้ป่วยที่ต้องรับผิดชอบตนเอง ปัญหาผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการจ้างล่ามนั้นยังคงหาข้อสรุปไม่ได้ ท้ายที่สุดจึงไม่มีสถานพยาบาลใดริเริ่มพัฒนาล่ามอย่างจริงจัง เนื่องจากเป็นงานอาสาสมัคร ความสามารถทางภาษาของล่ามจึงแตกต่างกัน ในขณะที่ความคาดหวังที่มีต่อล่ามของผู้ป่วยและสถานพยาบาลนั้นสูง และการขาดความรู้พื้นฐานทางการแพทย์ของล่าม เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นเหตุให้ ผู้ที่ต้องการจะทำหน้าที่ล่ามการแพทย์ลดลง ทำให้ล่ามการแพทย์ขาดแคลนสวนทางกับความต้องการล่ามที่เพิ่มขึ้น

แต่อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาญี่ปุ่นได้มีการพัฒนาปรับปรุงระบบการทำงานล่ามการแพทย์และได้รับความช่วยเหลือบางส่วนจากรัฐ แต่ก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากมีความต้องการล่ามเพิ่มขึ้นตามจำนวนชาวต่างชาติที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้เกี่ยวข้องจากหลายฝ่ายจึงเริ่มวางแผนนโยบาย โครงการหรือจัดตั้งสมาคมเพื่อที่จะสร้างมาตรฐานและคุณภาพให้กับอาชีพล่ามการแพทย์

ล่ามทางการแพทย์ในญี่ปุ่นได้ค่อยๆ พัฒนาจากงานล่ามชุมชนอาสาสมัครไปสู่งานล่ามอาชีพ ที่ต้องอาศัยความรู้เฉพาะทางและประสบการณ์ โรงพยาบาลที่จัดตั้งแผนกบริการล่ามการแพทย์ก็เริ่มมีปรากฏ เพื่อบริการคนไข้ต่างชาติ เสนออีกว่ากว่าจะพัฒนาล่ามการแพทย์มาถึงขั้นนี้ได้ พบปัญหาอุปสรรคไม่น้อย ปัจจุบันญี่ปุ่นพยายามพัฒนาระดับให้มีคุณภาพและมาตรฐานเท่าเทียมกับระบบล่ามการแพทย์ของ

1 ที่ปรึกษาด้านการแพทย์กิตติมศักดิ์ของสถานทูตไทยในญี่ปุ่น และขององค์กร Multi-Language Information Center kanagawa เป็นผู้ผลักดันให้มีระบบการส่งล่ามเพื่อช่วยเหลือผู้ป่วย

ประเทศในแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกา จะเห็นว่าญี่ปุ่นไม่ได้หยุด
นิ่งในการพัฒนาลำทางการแพทย์

จากงานศึกษาดังกล่าว นำจะนำมาประยุกต์ใช้กับงาน
ลุ่มการแพทย์ในประเทศไทย คือ หลักสูตรเกี่ยวกับการแพทย์
เนื่องจากปัจจุบัน โรงพยาบาลหลายแห่งในประเทศไทยมีชาว
ต่างชาติเข้ามาใช้บริการจำนวนมาก มีแรงงานข้ามชาติจาก
ประเทศเพื่อนบ้านเข้ามาทำงานอยู่ในประเทศไทยกว่า
หลายล้านคน ส่วนทางภาคเหนือก็มีกลุ่มชาติพันธุ์/ชนเผ่า
พื้นเมือง อาศัยอยู่จำนวนมากและหลากหลายชาติพันธุ์ ยังมี
ปัญหาและข้อจำกัดด้านการสื่อสารภาษา ทำให้เข้าไม่ถึงข้อมูล
ข่าวสาร สิทธิและบริการทางการแพทย์เท่าที่ควรจะเป็น ดังนั้น
สำหรับประเทศไทย กระทรวงสาธารณสุข จะต้องพิจารณาว่า
การพัฒนาลุ่มชุมชนทางการแพทย์มีความจำเป็นหรือความ
ต้องการหรือไม่ มากน้อยแค่ไหน ควรพิจารณาจากในประเด็น
ต่อไปนี้

1. การเปิดเสรีอาเซียนด้านเศรษฐกิจส่งผลต่อการ
หลั่งไหลเข้ามาของคนต่างชาติ แรงงานข้ามชาติ
และกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น
จึงมีความต้องการลุ่มจึงมีความการเพิ่มขึ้นตาม
ไปด้วยหรือไม่
2. ปัญหาและอุปสรรคในการสื่อสารในสถาน
พยาบาลหรือโรงพยาบาลของชาวต่างชาติ กลุ่ม
ชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยเฉพาะ
แรงงานข้ามชาติ
3. การเตรียมความพร้อมของโรงพยาบาลหรือหน่วย
บริการ เพื่อตอบสนองปัญหาและความต้องการ
อย่างไร เช่น มีนโยบายรองรับการพัฒนา
และกลไกลุ่มในหน่วยบริการหรือไม่ มีการศึกษา
วิจัยพัฒนาหลักสูตรรองรับหรือไม่
4. การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายองค์กรพัฒนา
เอกชน บริษัทเอกชนต่างๆ ตลอดจนกลุ่มที่มีส่วน
ได้เสียจะเข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยเหลือพัฒนา
ระบบลุ่มชุมชนทางการแพทย์อย่างไร

The image shows a close-up of a traditional thatched roof made of dried palm fronds or similar natural materials, hanging down in dense, vertical bundles. Below the roof, a dark wooden wall serves as a backdrop. A green rope clothesline is stretched across the lower portion of the frame, with numerous colorful plastic hangers (pink, blue, green, yellow) holding various pieces of laundry, including shirts and pants in shades of blue, green, pink, and white. The scene is brightly lit, suggesting daylight.

เสียงชนเผ่า เสียงที่เราอยากให้คุณได้ยิน